

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری ایران

سند راهبردی آموزش شهروندی

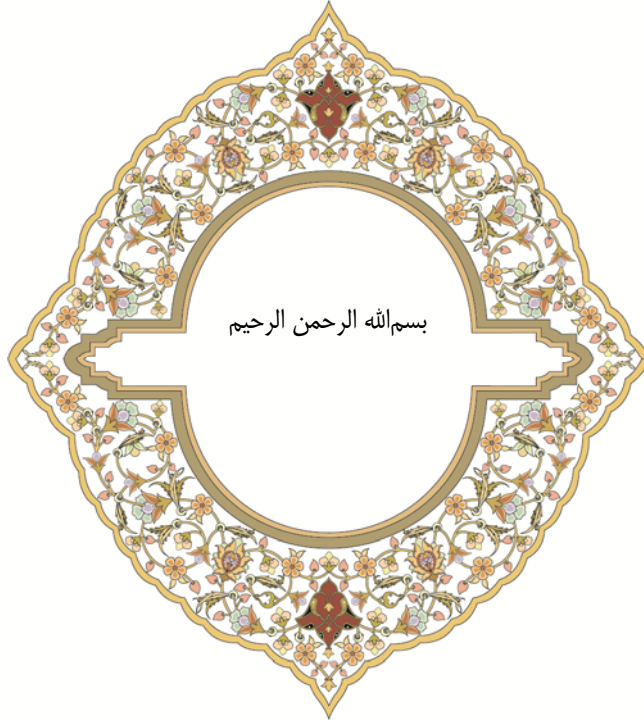
مصوب هفتادمین جلسه مورخ ۹۲/۷/۲۱

شورای راهبری آموزش شهروندی

و تأیید جلسه مورخ ۹۲/۸/۱۸

شورای عالی فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران

پاییز ۱۳۹۲

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

رعد / ١١

قِيَمَةُ كُلِّ امْرِءٍ بِمَا يَعْلَمُهُ

امام على (ع)

میزان موفقیت و رفاه افراد، خانواده‌ها، گروه‌های اجتماعی،
سازمان‌ها، شهرها و جوامع امروز، به اندازهٔ میزان آموختن و یادگیری آنهاست.

ز دانش میفکن دل اندر گمان
همه هرچه بایستم آموختم
که بشانددت پیش آموزگار
به هر آرزو بر توانا شدم
چو گفتار دانندگان نشنوی

میاسای ز آموختن یک زمان
چو گویی که وام خرد توختم
یکی نغز بازی کند روزگار
ندانی چو گویی که دانا شدم
چنان دان که نادان‌ترین کس تویی

فردوسی

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

فصل اول: کلیات

مقدمه

مفاهیم اساسی

ویژگی‌های سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی

روش‌شناسی تدوین سند

سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن

مستندات تدوین سند

معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری

چارچوب مفهومی تدوین نظام آموزش شهروندی

فصل دوم: وضعیت موجود و چالش‌های راهبردی نظام آموزش شهروندی

مقدمه

وضعیت موجود آموزش شهروندی

چالش‌ها

فصل سوم: مبانی، اصول و ارزش‌های نظام آموزش شهروندی

مقدمه

مبانی و بنیان‌های نظری

اصول و ارزش‌ها

فصل چهارم: رسالت، چشم‌انداز و اهداف نظام

مقدمه

رسالت نظام جامع آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران

چشم‌انداز نظام آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران
اهداف راهبردی آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران

فصل پنجم: اهداف، ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها

مقدمه

اهداف عملیاتی، ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها

فصل ششم: سیاست‌ها، رویکردها و راهبردهای آموزش شهروندی

مقدمه

سیاست‌های کلی آموزش شهروندی

رویکردهای آموزش شهروندی

راهبردهای آموزش شهروندی

فصل هفتم: ساختار کلان نظام آموزش شهروندی

مقدمه

اصول طراحی ساختار نظام آموزش شهروندی

ساختار کلان نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران و ارکان آن

فصل هشتم: تعاملات محیطی و تقسیم کار شهری

مقدمه

منطق تقسیم کار

محیط و تعاملات محیطی نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران

فصل نهم: راهکارها

مقدمه

اهداف، راهبردها و راهکارها

فصل دهم: نقشه راهبردی نظام آموزش‌های شهروندی

مقدمه

نقشه راهبردی نظام آموزش‌های شهروندی

فصل یازدهم: برنامه‌های عملیاتی و اولویت‌های برنامه

مقدمه

مرحله آمادگی
مرحله ابلاغ و اجرای برنامه‌ها

فصل دوازدهم: الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی

مقدمه

الزامات و ملاحظات

پیشگفتار

گرچه شهر و شهرنشینی سابقه‌ای بسیار طولانی دارد، اما در دهه‌های اخیر متناسب با تحولاتی که در حوزه علم و ارتباطات رخ داده، شهرها متحول شده‌اند و شهرنشینی نیز عرصه‌های جدیدی را تجربه می‌کند. پیچیدگی مسائل اجتماعی، فرهنگی و عمرانی شهرها باعث شده که اندیشمندان و برنامه‌ریزان، به طور جدی به مسائل شهر و شهرنشینی بپردازند.

زندگی انسان امروز با «شهر» آمیخته است و رابطه‌ای متقابل و پویا میان انسان و شهر وجود دارد و بخش مهمی از دگرگونی‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی در این ارتباط رخ می‌دهد. از آنجایی که قرن بیست و یکم قرن شهرهاست، بر همین مبنا اغلب صاحب‌نظران علوم اجتماعی و انسانی بر این باورند که، سرنوشت بشر امروزه در شهرها رقم می‌خورد. دربارهٔ زمینه‌ها و عوامل توسعه و رشد شهرها، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که هر کدام بر عوامل معینی تکیه می‌کنند و در این میان توانمندسازی شهروندان برای ایفای نقش مؤثر در دستیابی به شهر مطلوب، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

سازمان‌های محلی و از آن جمله شهرداری تهران هم، براساس اهداف، وظایف و مأموریت‌های ذاتی خود، مکلف به تأمین برخی از نیازهای روزافزون زندگی مردم هستند. دامنهٔ گستردهٔ نیازهای شهری موجب شده است که، ارتقای توانمندی‌ها، پرکردن خلأها، جبران کمبودها، پیشگیری از تهدیدها، مقابله با آسیب‌ها، تأمین ضرورت‌ها و گزینش اولویت‌ها با توجه به امکانات و اعتبارات موجود، نیازمند همدلی، هم‌فکری و همکاری شهروندان تهرانی باشد و این امر نیز جز با ایجاد سطح مطلوبی از آگاهی‌های اجتماعی در مردم میسر نمی‌شود، از این رو اطلاع‌رسانی و آموزش‌های شهروندی هدفمند، می‌تواند در ایجاد نگرش، افکار و رفتارهای پسندیده در چارچوب هویت اسلامی و ایرانی، نقش‌آفرین باشد.

با توجه به اهمیت آموزش‌های شهروندی، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، همسو با اسناد توسعه‌ای کشور و سندهای توسعهٔ شهرداری تهران و در جهت تحقق و تسهیل دستیابی به اهداف مذکور در آنها، با توجه به تأکیدهای شهردار محترم تهران مبنی بر هماهنگ‌سازی، سیاست‌گذاری و تعیین استراتژی و خطمشی آموزش‌های شهروندی، اقدام به تأسیس شورای راهبری آموزش‌های شهروندی شهرداری تهران کرده است. یکی از مهم‌ترین اقدامات این شورا تمرکز بر تهیه و تدوین سند نظام جامع آموزش شهروندی بوده است، تا بتوان تمامی فعالیت‌های آموزش شهروندی را در چارچوب سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های مبتنی بر این سند انجام داد و این گونه به مبنایی عقلانی برای فعالیت‌های آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران دست یافت. این امر با تلاش و همکاری صمیمانهٔ

اعضای شورا و مدیریت جناب آقای دکتر مجتبی امیری طی دو سال محقق شد. در اینجا لازم می دانم از جناب آقای دکتر سید محمد هادی ایازی، معاون محترم امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، حجت الاسلام و المسلمین میثم امرودی، مشاور محترم شهردار و قائم مقام معاونت اجتماعی و اعضای شورا؛ آقایان علی اکبر اشعری، علی اصغر احمدی، علی رضا اسماعیلی، جبار رضایی، محمدعلی شامانی، غلامرضا کریمی، محمدحسین سلیمی جهرمی، رضا مددی، سهیل سلیمان و آقای مهندس ابوالفضل رفیع مدیرکل محترم اداره کل آموزش های شهروندی تشکر کنم.

علی اصغر فانی

رئیس شورای راهبری آموزش شهروندی شهرداری تهران

مقدمه

امروزه با گسترش زندگی شهری، روابط و مناسبات اجتماعی افراد از حالت ساده و بسیط درآمده و شکل متکثر و پیچیده‌ای به خود گرفته است. مواجهه صحیح با این تکثر و پیچیدگی، مستلزم شناخت و آگاهی شهروندان از ماهیت و اقتضات پدیده‌ها و موضوعات شهری است. تحقق جامعه دانایی‌محور که در آن رفتار شهروندان مبتنی بر شناخت باشد، نیازمند ایجاد و توسعه آموزش‌های شهروندی است. از دیگر سو، آموزش کارآمد و اثربخش شهروندان برای مشارکت فعال در مدیریت شهر، از الزامات اجتناب‌ناپذیر توسعه، پیشرفت و بهبود کیفیت زندگی در دنیای امروز است، چراکه بدون مشارکت آگاهانه شهروندان، ارائه خدمات بهینه از طریق شهرداری‌ها با موانع و مشکلات جدی همراه خواهد بود، از این رو تحقق شعار «شهروندان مسئول» که همواره با آگاهی، انتخاب و علاقه خود، همدل و همراه با مسئولان شهری به مشارکت معنی‌دار در اداره امور خود و دیگر شهروندان بپردازند، جز از طریق تعامل مبتنی بر دانش، آموزش و آگاه‌سازی، هر دو سوی این تعامل بر پایه حقوق و تکالیف شهروندی و تبیین الزامات و ضرورت‌های زندگی شهری امکان‌پذیر نیست. با ایجاد چنین رابطه و شناختی، امکان مشارکت همگانی برای قبول نقش و ایفای مسئولیت در عرصه‌های مدیریت شهری فراهم آمده و به دنبال آن ارتقای کیفی نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها و بهبود خدمت‌رسانی به شهروندان نیز میسر می‌شود.

نقش آموزش در ایجاد، اصلاح و ارتقای دانش، نگرش و باورهای منتهی به رفتارهای مولد و سازنده فردی و اجتماعی، به عنوان زیرساخت‌های اصلی فرهنگ عمومی همواره مورد تأکید صاحب‌نظران بوده است. البته باید توجه داشت که اصلاح و ارتقای فرهنگ و گسترش آموزش‌های شهروندی در گرو برخورداری از تفکر برنامه‌ای و در چارچوب برنامه جامع و یکپارچه امکان‌پذیر است، از این رو تدوین سند راهبردی به منظور دستیابی به یک نظام جامع برای پرهیز از پراکنده‌کاری، انجام کارهای موازی و خارج از رسالت و مأموریت شهرداری‌ها، یکپارچه‌سازی و ایجاد هم‌افزایی، آموزش‌های شهروندی ضروری است.

سند راهبردی نظام جامع آموزش‌های شهروندی در راستای تحقق اهداف چشم‌انداز سند ۲۰ساله نظام و برنامه‌های توسعه پنج‌ساله که چشم‌انداز تهران ۱۴۰۴ و طرح تفصیلی جامع تهران بزرگ ترجمان آنهاست، از طریق ساماندهی آموزش‌های شهروندی در کلان‌شهر تهران و کارآمد و اثربخش کردن هرچه بیشتر آن، نقش تعیین‌کننده‌ای در دستیابی به اهداف متعالی نظام و تحقق اهداف برنامه‌های توسعه شهری ایفا می‌کند. امروزه در نظام‌های برنامه‌ریزی کشورها، مدیریت محلی، ضمن تلاش برای خدمت‌رسانی و بهره‌مند ساختن مردم از خدمات اجتماعی و شهری مطلوب، در تلاش است با استفاده از ساز و کار جلب مشارکت شهروندان و محلی‌سازی،

به تحقق اهداف کلان توسعه ملی کمک کند، بنابراین با بهبود مدیریت محلی، این بخش می‌تواند به عنوان پل ارتباطی میان شهرداری و مردم، به منظور حفظ کرامت و حقوق شهروندان و پیوستگی مردم و شهرداری نقش مؤثرتری در تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی ایفا کند.

عدم طراحی ساختار یکپارچه، اهداف و شاخص‌های دقیق و جامع -در نظام مدیریت شهری- به منظور دستیابی به اهداف ذکرشده در چشم‌انداز ۲۰ساله کشور و برنامه‌های توسعه پنج‌ساله مبتنی بر آن، اولین و مهم‌ترین ضعف موجود در پیکره مدیریت شهری ایران است که کار آموزش شهروندی را نیز دشوار ساخته است.

تغییر و تحولات زندگی در دنیای امروز، به خصوص در زندگی شهری، افزایش آشنایی شهروندان با حقوق شهروندی و افزایش سطح انتظارات آنان از نظام مدیریت شهری و مسئولان اداره امور شهری، ناتوانی سیستم‌های سنتی مدیریت در اداره شهرهای کشور را بیش از پیش نمایان ساخته است. تجربیات جهانی نشان می‌دهد، برای دستیابی به مدیریت اثربخش در شهرها، بهره‌گیری از مشارکت شهروندان و دخیل کردن آنها در فراگردهای تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرا، غیر قابل اجتناب است و پرداختن به این مهم نیز تنها در چارچوب ایجاد بسترهای مناسب که آموزش‌های نظام‌مند و برنامه‌ریزی‌شده با رویکرد راهبردی یکی از آنهاست، امکان‌پذیر خواهد بود. آموزش‌های نظام‌مند نیز تنها در چارچوب برنامه و سندی راهبردی تحقق خواهد یافت که بتواند تمامی فعالیت‌ها را هماهنگ سازد و آنها را حول محور خود سامان دهد.

سند پیش رو، سندی راهبردی است که از منظر ساختاری، نظام آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران را مورد توجه قرار داده و بر ساماندهی آموزش شهروندی و مدیریت یکپارچه آن تأکید دارد. این سند مبنای عقلانی ارائه آموزش‌های شهروندی در کلان‌شهر تهران را فراهم آورده و شناخت و ارزیابی هرچه بیشتر کارآمدی و اثربخشی آموزش‌ها و بهبود مستمر آنها را امکان‌پذیر خواهد ساخت.

۱: کلیات

ضرورت برخورداری از ادبیات مشترک میان دست‌اندرکاران تدوین و اجرای سند، ایجاب می‌کند که مفاهیم، روش‌های دستیابی به مفاهیم و گزاره‌ها، شیوه سازمان‌دهی و تدوین طرح و معیارها و چارچوب مفهومی، رویکردهای تدوین و مستندات سند، مشخص و روشن باشد که در این فصل به عنوان مدخلی برای دستیابی به فهم مشترک دست‌اندرکاران اجرای سند به آن پرداخته شده است.

مفاهیم اساسی

شهروندی: موقعیتی اجتماعی است که بر پایه آن افراد در برابر قانون یکسانند، از حقوق و تکالیفی متقابل برخوردارند و هویت جمعی در آنها به گونه‌ای ارتقا یافته است که امکان مشارکت فعال و آگاهانه آنان برای تحقق اهداف مشترک اجتماعی را فراهم می‌آورد.

شهروند: به هر یک از احاد ملت اطلاق می‌شود که از دانش و اطلاعات کافی نسبت به حقوق و تکالیف خود به عنوان شهروند و توانایی و استعداد کسب مهارت‌های لازم که امکان مشارکت وی را در فعالیت‌های اجتماعی فراهم می‌کند، برخوردار است.

شهروند تهرانی: فردی است ساکن یا شاغل در کلان‌شهر تهران که با توجه به ویژگی‌های خاص آن به عنوان پایتخت و نماد جمهوری اسلامی در محیط بین‌الملل، با بیشترین تنوع قومی، تفاوت‌های فرهنگی و تراکم جمعیت در کشور، نسبت به مسائل و موضوعات شهر، احساس مسئولیت می‌کند و در جهت رشد و اعتلای آن مشارکت فعال دارد.

آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران: بسترسازی برای رشد و پرورش ظرفیت‌های شهروندان (افراد و گروه‌ها) به گونه‌ای که احاد شهروندان تهرانی - از طریق آموزش‌های شهروندی ارائه شده از سوی شهرداری تهران - بتوانند از دانش و مهارت‌های لازم برای شناخت حقوق و انجام تکالیف و مشارکت فعال در تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در امور اجتماعی و زندگی شهری برخوردار شوند و برای دستیابی به توسعه پایدار شهری ایفای نقش کنند.

سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی در شهرداری تهران: ساختار نظام‌مندی، متشکل از عناصر مربوط به جریان آموزش شهروندی و روابط میان آنهاست که پاسخ‌های مستدل و

مشخصی را برای هدایت نظام آموزش شهروندی و مؤلفه‌های آن فراهم می‌آورد و سند توسعهٔ جامعی را در افق چشم‌انداز تهران ۱۴۰۴ ارائه می‌دهد. این سند در بردارندهٔ مؤلفه‌های کلی زیر است که به عنوان پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و استقرار بهینهٔ نظام جامع آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران، به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری، مورد استناد و استفاده قرار می‌گیرد:

- مبانی، اصول و ارزش‌های محوری نظام آموزش شهروندی
- رسالت، چشم‌انداز و اهداف نظام
- اهداف، ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی
- سیاست‌ها، رویکردها و راهبردهای آموزش شهروندی
- ساختار نظام آموزش شهروندی
- تعاملات محیطی و تقسیم کار شهری
- راهکارها
- نقشهٔ راهبردی نظام
- برنامه‌های عملیاتی و اولویت‌های برنامه
- الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی.

ویژگی‌های سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی

تدوین اسناد راهبردی با هدف ایجاد تحول در عرصه‌های مختلف، پدیده‌ای است که در دهه‌های اخیر توجه دولتمردان و مدیران ارشد سازمان‌ها در بخش‌های دولتی، خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی به خصوص شهرداری‌ها را به خود معطوف داشته و با چالش‌ها و موانع خاص خود نیز مواجه بوده است. با توجه به اینکه این اسناد بایستی در سطوح و حوزه‌های مختلف نظام‌های مذکور نیز ترجمه و تدوین شود، از این رو تدوین سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی شهرداری تهران در افق چشم‌انداز ۲۰سالهٔ کشور و چشم‌انداز تهران ۱۴۰۴ و در راستای تحقق اهداف فرادستی خود تدوین و ارائه شده است. مهمترین ویژگی‌های این سند به شرح زیرند:

- رویکرد تدوین سند، رویکرد چشم‌اندازمحور^۱ یعنی با ترسیم یک آیندهٔ مثبت، مطلوب و انگیزشی و حرکت از آینده به حال مبتنی بر اسناد فرادستی نظام ج.ا.ا. و شهرداری تهران بوده است.

^۱ Vision Oriented

- با توجه به ماهیت تحولی چنین اسنادی، به کارگیری خرد جمعی و ایجاد مفاهمه در میان دست‌اندرکاران تدوین و اجرای سند و فراهم آوردن زمینه‌های اجرایی شدن هرچه بیشتر اهداف، اجزا و عناصر آن در تمامی مراحل مورد توجه قرار گرفته است. البته باید توجه داشت که این رویکرد متمایز از رویکردهای کلی و بخشی به کار گرفته شده در کلیت و بخش‌های مختلف نظام به شمار می‌آید، بنابراین، سند ارائه‌شده مبتنی بر خرد جمعی و با تأکید بر ایجاد زمینه‌های مشارکت همه‌جانبه و حداکثری صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران آموزش‌های شهروندی در داخل و خارج از شهرداری تهیه شده است.
- این سند، از منظر ساختاری به آموزش شهروندی پرداخته و به دنبال فراهم آوردن مبنایی عقلانی برای راهبری، هماهنگی، یکپارچه‌سازی و ارتقای بهره‌وری از طریق سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان و نظارت و ارزیابی عملکردهای واحدهای اجرایی (صف و ستاد) آموزش شهروندی در شهرداری تهران است.
- پرداختن به چالش‌ها و موانع، بیان رسالت، ترسیم چشم‌انداز و اهداف و سیاست‌ها، رویکردها، راهبردها و سرانجام راهکارها و برنامه‌های عملیاتی از منظر آموزش شهروندی مطرح شده است و با توجه به گستردگی موضوعات، تمامی موارد مطرح‌شده در پیوند با آموزش شهروندی مورد توجه قرار گرفته و ارائه شده‌اند.

روش‌شناسی تدوین سند

روش‌شناسی تدوین سند راهبردی نظام آموزش شهروندی در شهرداری تهران، مبتنی بر اتخاذ روش‌های کمی و کیفی (آمیخته) بوده و در گردآوری داده‌ها نیز از ابزار مصاحبه، مطالعات کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و مدارک با رویکرد چشم‌اندازمحور استفاده شده است. ویژگی‌های هر یک از آنها عبارتند از:

- با توجه به ماهیت اسناد توسعه‌ای و برنامه‌ای و ضرورت‌های خاص تدوین آن، روش تدوین سند، روش تحقیق آمیخته بوده، از این رو، در فرآیند اجرای آن از روش‌های توصیفی و کمی برای شناخت وضعیت موجود و از روش‌های کیفی برای شناخت چالش‌ها و تبیین وضعیت مطلوب استفاده شده است.
- در گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای، مراجعه به اسناد و مدارک، پرسشنامه و همچنین تکنیک‌های تحلیل محتوا، مصاحبه عمیق با نخبگان و در اعتبارسنجی یافته‌ها، تکنیک‌های جوشش فکری و گروه‌های کانونی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.
- جامعه آماری در بخش کمی شامل کارشناسان و دست‌اندرکاران حوزه‌های مختلف در شهرداری تهران، به خصوص حوزه معاونت فرهنگی و اجتماعی، با تأکید بر مدیران و

کارشناسان مرتبط با آموزش شهروندی بوده است. در بخش کیفی نیز شماری از افراد نخبه به صورت قضاوتی با روش گلوله برفی، از میان صاحب‌نظران، اساتید دانشگاه، مدیران و کارشناسان اجرایی و بر حسب دارا بودن ویژگی‌هایی نظیر شناخت کافی از آموزش‌های شهروندی، آشنایی با رویکردهای روان‌شناختی و جامعه‌شناختی شهروندان، آشنایی با فرهنگ اسلامی و ایرانی و برخوردار از نگاه جامع و راهبردی به موضوعات شهر و شهروندی، انتخاب شده‌اند.

سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن

سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن به شرح زیر است:

- شورای راهبری به عنوان نماینده کارفرما، ناظر و تأییدکننده اصلی گزارش‌های ارائه‌شده و گزارش نهایی (سند راهبردی نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران)
- کمیته علمی و تلفیق مطالعات با هدف بررسی اطلاعات گردآوری و پردازش شده در چارچوب مدل مفهومی، بررسی و پردازش مجدد آن با رویکرد نخبگی برای ارائه و مورد تصویب قرار گرفتن در شورای راهبری
- تیم‌های پژوهشی که با تقسیم کار بر اساس جدول زمان‌بندی شده مطالعات را انجام داده و نتایج را برای بررسی اولیه و ارائه به شورای راهبری در اختیار کمیته علمی و تلفیق مطالعات قرار داده‌اند.
- مشاوران و نخبگانی که به سبب ماهیت اکتشافی تدوین سند، مورد مشاوره یا مصاحبه قرار گرفته‌اند.
- کارشناسان، محققان و نخبگانی که در کمیته علمی و تلفیق و تیم‌های تحقیق فعالیت کرده و از طریق انجام مطالعات، پردازش اطلاعات و بحث و تبادل نظر در جلسات گروهی و نشست‌های تخصصی، در تدوین سند راهبردی مشارکت داشته‌اند.
- مدیر طرح که به عنوان مجری، تمامی مسؤلیت‌های اجرای طرح از آغاز تا پایان را به عهده داشته و در مقابل شورای راهبری و کارفرما پاسخگو است.
- یافته‌هایی که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، مراجعه به اسناد و مدارک، پرسشنامه و مصاحبه‌های به دست‌آمده، در جمع خبرگان در هر مرحله اعتبارسنجی و پس از تهیه سند

نیز در جمع فراگیر نخبگان، بار دیگر اعتبار سنجی شده و بر اساس اجماع نهایی آنان، نهایی شده‌اند.

- با توجه به ماهیت این نوع از سندها، رویکرد خبره‌محوری در مراحل مختلف تهیه و تدوین آن جایگاهی ویژه دارد.

مستندات تدوین سند

مستندات تدوین سند که مبنا و اساس تدوین آن هستند و به طور مکرر مورد مراجعه قرار گرفته‌اند، به شرح زیرند:

- قانون اساسی ج.ا.ا.
- قوانین عادی کشور
- سند چشم‌انداز ۲۰ساله نظام
- سیاست‌های ابلاغی و فرامین مقام معظم رهبری
- احکام برنامه‌های توسعه‌ای کشور
- اسناد برنامه‌ای و توسعه‌ای شهرداری تهران
- مطالعات انجام‌شده در رابطه با وضعیت موجود آموزش‌های شهروندی در کلان‌شهر تهران
- تغییر و تحولات جهانی و الزامات آن
- آموزه‌های کمال‌گرایانه فرهنگ اسلامی - ایرانی
- پیشرفت‌های علمی و تجربیات نوین بشری
- مبانی نظری تحول بنیادین در تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران.

تطبیق اهداف راهبردی با اسناد بالادستی

با عنایت به ضرورت تطبیق میان اجزای سند تدوین‌شده با اسناد بالادستی، در جدول زیر به روابط میان اهداف راهبردی سند با بندهای مختلف، مهم‌ترین اسناد بالادستی کشور و شهرداری تهران اشاره شده است. این اسناد عبارتند از:

- قانون اساسی
- سند چشم‌انداز ۲۰ساله جمهوری اسلامی ایران (ایران ۱۴۰۴)
- قانون برنامه پنجم توسعه کشور
- سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

- سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران
- سند تحول جامع مدیریت شهری
- سند تحول به سوی تعالی
- گزارش «تهران ۱۴۰۴، جهان‌شهری فرهنگی، دانش‌بنیان و معیار در دنیای اسلام».

جدول ۱. تطبیق اهداف راهبردی با اسناد بالادستی

ردیف	اهداف راهبردی	محتوای مرتبط در اسناد بالادستی
۱	دستیابی به شهر یادگیرنده و دانش‌بنیان	کشوری برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی، سرمایه اجتماعی و تولید ملی ^۲ پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور، ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقای جایگاه جهانی کشور، افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه ^۳ تهران جهان‌شهری است فرهنگی، دانش‌بنیان، با هویت اصیل ایرانی و اسلامی، زیبا، مقاوم، مرفه و معیار در دنیای اسلام ^۴ انتظار داریم شهر ما در سال ۱۴۰۴، نه تنها مرکز بهترین و برترین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و اندیشگاه‌ها (اتاق‌های فکر) بلکه حتی یکی از مهم‌ترین قطب‌های جهانی در حوزه خرید و فروش فناوری باشد که نوع صنعتی دانش به شمار می‌آید. امید است که شهر ما با برنامه‌ریزی‌های هوشمندانه مسئولان خود ظرف ۲۰ سال آینده به بورس فناوری‌های پیشرفته در منطقه خاورمیانه تبدیل شود. ^۵ اختصاص بیش از ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی تهران به فعالیت‌های دانش‌بر و تحکیم زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌بنیان ^۶
۲	برخورداری شهروندان از دانش و مهارت‌های لازم جهت شناخت حقوق و انجام تکالیف	مصونیت حیثیت جان، مال، حقوق، مسکن و شغل افراد ^۷ تحول در نظام آموزش و پرورش، با هدف ارتقای کیفی آن بر اساس نیازها و اولویت‌های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت ^۸ کار مردم توسط مردم انجام و جامعه بر دوش اهالی آن بنا شود ... این رکن در سند تحول با عنوان «جامعه‌محوری» معرفی شده است. جامعه‌محوری به معنای بسیج ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه در جامعه برای تحقق اهداف و

^۲ چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

^۳ بند دوم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

^۴ گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، قسمت الف، هویت و جایگاه

^۵ گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، تهران به عنوان شهری دانش‌بنیان

^۶ گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، اهداف چشم‌اندازی، بند دوم

^۷ اصل بیست و دوم قانون اساسی

^۸ سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله توسعه، بند ۸

<p>مأموریت‌های نهادی و توانمندسازی عناصر جامعه شامل فرد، خانواده و اجتماعات، به منظور خودشکوفایی و تصدی حداکثری مسئولیت‌های اجتماعی توسط ایشان است.^۹</p> <p>تهران دارای شهروندانی آگاه، توانمند، مسئول، مشارکت‌جو، متعلق به اخلاق و آداب اسلامی-اجتماعی و دارای سبک زندگی اسلامی، ایرانی و انقلابی در طراز شهروندان جمهوری اسلامی در افق ۱۴۰۴ است.^{۱۰}</p> <p>شهرداری موظف است برای ارتقای سطح فرهنگ عمومی جامعه و افزایش آگاهی‌های اجتماعی شهروندان، از خدمات و محصولات فرهنگی و هنری حمایت کند و اقدامات زیر را در طول برنامه به انجام رساند:^{۱۱}</p> <ul style="list-style-type: none"> - بسترسازی در جهت تشکیل کانون‌های آموزشی، فرهنگی، هنری، ادبی و علمی در فرهنگسراها و سرای محله‌ها - جهت‌دهی به تولیدات و خدمات فرهنگی، آموزشی و آثار هنری در چارچوب مقررات و وظایف مدیریت شهری، به ویژه حمایت از آثار فاخر موسیقایی با محوریت زندگی شهری و هنرهای تجسمی - حمایت از ناشران، موزعان و کتاب‌فروشان و نیز تجهیز کتابخانه‌های وابسته به شهرداری و سایر اقدامات مناسب ترویجی و فرهنگی - توسعه بسترهای به روز خلاقیت و پاسخگویی به نیازهای جدید، در راستای ارتقای سطح دسترسی در جامعه، بهبود فضای کسب و کار و ... <p>شهرداری موظف است به منظور ارتقا و ترویج فرهنگ و نهادینه کردن حقوق و تکالیف شهروندی، اقدامات ذیل را به عمل آورد:^{۱۲}</p> <ul style="list-style-type: none"> - ارائه و اجرای نظام‌نامه آموزش شهروندی، به منظور ارتقای سطح فرهنگ شهروندی در کلیه حوزه‌های مدیریت شهری، مراکز فرهنگی و سرای محله‌ها - اطلاع‌رسانی و ارتقای سطح آگاهی شهروندان نسبت به چشم‌انداز، اهداف و وظایف نوین شهرداری - برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی - برنامه‌ریزی و انجام فعالیت‌های آموزش حضوری، غیرحضوری، رسانه‌ای و مجازی و ... - مشارکت‌محور کردن آموزش‌های شهروندی با تشکیل و تقویت کانون‌های علمی 	
--	--

^۹ سند تحول جامع مدیریت شهری، فصل ۴، بخش ۴-۱-۲

^{۱۰} سند تحول جامع مدیریت شهری، فصل ۴، بخش ۴-۲

^{۱۱} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۹۸

^{۱۲} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۱۰۶

<p>... - - سرمایه‌گذاری فرهنگی برای تقویت حس تعلق شهروندان (گذار از شهرنشینی به شهروندی)^{۱۳}</p>		
<p>اصلاح نظام اداری و قضایی^{۱۴} ارتقای امنیت اجتماعی در حوزه مبارزه با مواد مخدر، سامان‌بخشی مناطق حاشیه‌نشین، مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی^{۱۵} سطح تحول ساختاری در توسعه شهری بر دو گروه مأموریتی «اداری و سرمایه‌انسانی» و «مطالعات، برنامه‌ریزی و هوشمندسازی» طراحی خواهد شد.^{۱۶} شهرداری موظف است به منظور اعمال مدیریت یکپارچه فرهنگی و اجتماعی در سطح مناطق، معاونت‌ها، کلیه سازمان‌های تحت پوشش از قبیل سازمان فرهنگی و هنری شهرداری و شرکت‌های تابعه شهرداری و پیگیری انجام مصوبات شورا نسبت به تشکیل شورای عالی هماهنگی فرهنگی، اجتماعی، هنری، ورزشی با نظارت، هماهنگی و تأیید شورا به شرح زیر اقدام کند:^{۱۷} - تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های موضوعی مرتبط و تأیید آن در شورا - اقدامات لازم برای ساماندهی و یکپارچه‌سازی فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در سطح معاونت‌ها، مناطق، سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه شهرداری - بررسی نتایج پیوست‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست-محیطی برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های فرامنطقه‌ای و شهری و تعیین و تصویب الزامات مرتبط - بررسی و اولویت‌بندی نیازهای فرهنگی و اجتماعی طرح‌ها و برنامه‌های فرامنطقه‌ای کلان‌شهر تهران مبتنی بر مطالعات نیازسنجی - و ...</p>	<p>مشارکت فعال در تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در امور اجتماعی و زندگی شهری برای دستیابی به توسعه پایدار شهری با رویکرد اخلاقی</p>	<p>۳</p>
<p>تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی و فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی^{۱۸} [ایران ۱۴۰۴ کشوری است] دارای تعاملی سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت^{۱۹}</p>	<p>حفظ و حراست از میراث فرهنگ اسلامی - ایرانی و توسعه و انتقال آن با رویکرد تعاملی، پویا و الهام‌بخش در محیط ملی و بین‌المللی</p>	<p>۴</p>

^{۱۳} گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، جهت‌گیری‌های راهبردی تهران ۱۴۰۴ در محور فرهنگی و

اجتماعی، بند ۸

^{۱۴} سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، بند ۱۴

^{۱۵} سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، بند ۲۰

^{۱۶} سند تحول جامع مدیریت شهری، فصل ۴، بخش ۴-۲

^{۱۷} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۱۱۳

^{۱۸} سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، بند ۱۳

<p>عنصر اصلی تحول در نگرش، مؤلفه «تعالی» است. شهر ذکر [امتعالی]، افراد جامعه را در تمامی لایه‌های فرهنگ به فطرتشان ارجاع می‌دهد و به وحدت می‌رساند، لذا تمامی لایه‌های فرهنگی در جامعه، نقش غفلت‌زدایی خواهند داشت.^{۲۰}</p> <p>تهران، جهان‌شهر فرهنگی مرجع و الگو در جهان اسلام با رویکرد توسعه و تعالی در همه ابعاد و نماد تحقق و توفیق مردم‌سالاری دینی در سطوح ملی و محلی است.^{۲۱}</p> <p>شهرداری موظف است با همکاری سازمان‌ها و دستگاه‌های مربوطه و استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد ذی‌ربط، در راستای ارتقا و اعتلای سرمایه فرهنگی و اجتماعی شهروندان با بهره‌گیری از فرهنگ غنی اسلامی-ایرانی به منظور تحقق موارد ذیل تمهیدات لازم را لحاظ کند:^{۲۲}</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه فرهنگ قرآنی و تعمیق ارزش‌ها و باورها و معرفت دینی شهروندان - اشاعه و ترویج شاعران دینی و فرهنگی - گرامی‌داشت مناسبت‌های دینی، آیینی و انقلابی و تقویت هویت اسلامی-ایرانی - بهره‌گیری از رویکردهای محله‌محوری و شهروندمداری در ارتقای سرمایه اجتماعی - توسعه فرهنگ کتاب‌خوانی با تأکید ویژه بر همه گروه‌های شهروندی <p>شهرداری موظف است به منظور بهبود کیفیت و سبک زندگی اسلامی-ایرانی شهروندان تهرانی، اقدامات زیر را به انجام برساند:^{۲۳}</p> <ul style="list-style-type: none"> - برگزاری میزگردها و نشست‌های مشاوره بهبود کیفیت و سبک زندگی در... - زمینه‌سازی برای ترویج فرهنگ اسلامی-ایرانی، ارتقای سطح زندگی از طریق تبلیغات شهری-محیطی، رسانه‌ای و استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی - تعامل و هم‌فکری با قوه قضائیه و سایر نهادها و سازمان‌های متولی مسائل فرهنگی، اجتماعی... - شناسایی و معرفی الگوهای موفق در اجرای سبک زندگی اسلامی-ایرانی - تقویت اعتماد اجتماعی و بین‌فردی و گروهی جهت ارتقای 	
---	--

^{۱۹} چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

^{۲۰} سند تحول جامع مدیریت شهری، فصل ۴، بخش ۱-۴-۱

^{۲۱} سند تحول به سوی تعالی، گفتار چهارم، چشم‌انداز تحول فرهنگی

^{۲۲} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۹۶

^{۲۳} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۱۰۵

<p>سطح همبستگی و انسجام اجتماعی</p> <ul style="list-style-type: none"> - ترویج فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر - شناسایی، احیا، تقویت و کاربرد منابع فرهنگی در توسعه شهر - تدوین الگوها و ترویج شیوه‌های روزآمد برای گسترش فرهنگ وقف و امور خیریه - دستیابی به جایگاه اول صنعت فرهنگی در جهان اسلام^{۲۴}. 		
<p>هویت‌بخشی به سیمای شهر و روستا، بازآفرینی و روزآمدسازی معماری ایرانی-اسلامی، رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها^{۲۵}</p> <p>تهران، شهری است با اصالت و هویت متمایز اسلامی، ایرانی و انقلابی، نماد توحید و عبودیت، تجلی‌بخش میراث فرهنگی و ارزش‌های متعالی و بستر ساز رشد فضایل و مکارم اخلاقی که کالبدها و کارکردهای آن به گونه‌ای سازمان یافته‌اند تا زمینه‌ساز رشد و تعالی انسان و حامی و خادم ذکر و عبادت، زیست مؤمنانه، حیات طیبه، کسب روزی حلال، فراغت سالم و خانواده‌محور، تعلیم و تربیت نسل صالح، تعاون و همکاری در ترویج خوبی‌ها و تقوی، انسجام و همبستگی اجتماعی حول محور اعتصام به ریسمان الهی باشد.^{۲۶}</p> <p>شهرداری موظف است با همکاری و هماهنگی سایر دستگاه‌های مسئول نسبت به شناسایی، بازسازی و نگهداری اماکن، میدان‌ها و خیابان‌هایی که حامل ارزش‌ها و وقایع تاریخی و انقلاب اسلامی هستند، اقدامات لازم را با لحاظ موارد زیر به عمل آورد:^{۲۷}</p> <ul style="list-style-type: none"> - نصب تابلو نوشته‌های یادبود اماکن مربوطه - بازسازی و بازپیرایی کالبدی اماکن مربوطه - معرفی اماکن مربوطه از طریق ابزارهای اطلاع‌رسانی - استفاده از آثار حجمی و هنرهای تجسمی متناسب با ویژگی‌های هریک از میدان‌ها. <p>تهران ۱۴۰۴ به لحاظ رویکردهای مدیریتی یکپارچه و اثربخش، زیرساخت‌های کارآمد شهری، به ویژه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، معماری زیبای مبتنی بر ارزش‌های ایرانی و اسلامی، پاکیزگی زیست‌محیطی، امنیت شهری و امکانات تجاری و از این قبیل در جهان اسلام، زبان‌زد و الگو خواهد بود.^{۲۸}</p>	<p>تحقق هویت یکپارچه کلان‌شهر تهران</p>	<p>۵</p>

^{۲۴} گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، اهداف چشم‌اندازی، بند اول

^{۲۵} سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، بند ۱۵

^{۲۶} سند تحول به سوی تعالی، گفتار چهارم، چشم‌انداز تحول فرهنگی.

^{۲۷} سند برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران، فصل ششم، ماده ۹۹.

^{۲۸} گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، تهران به عنوان شهری معیار در جهان اسلام.

معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری

معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری در تدوین سند که مد نظر دست‌اندرکاران تدوین بوده عبارتند از:

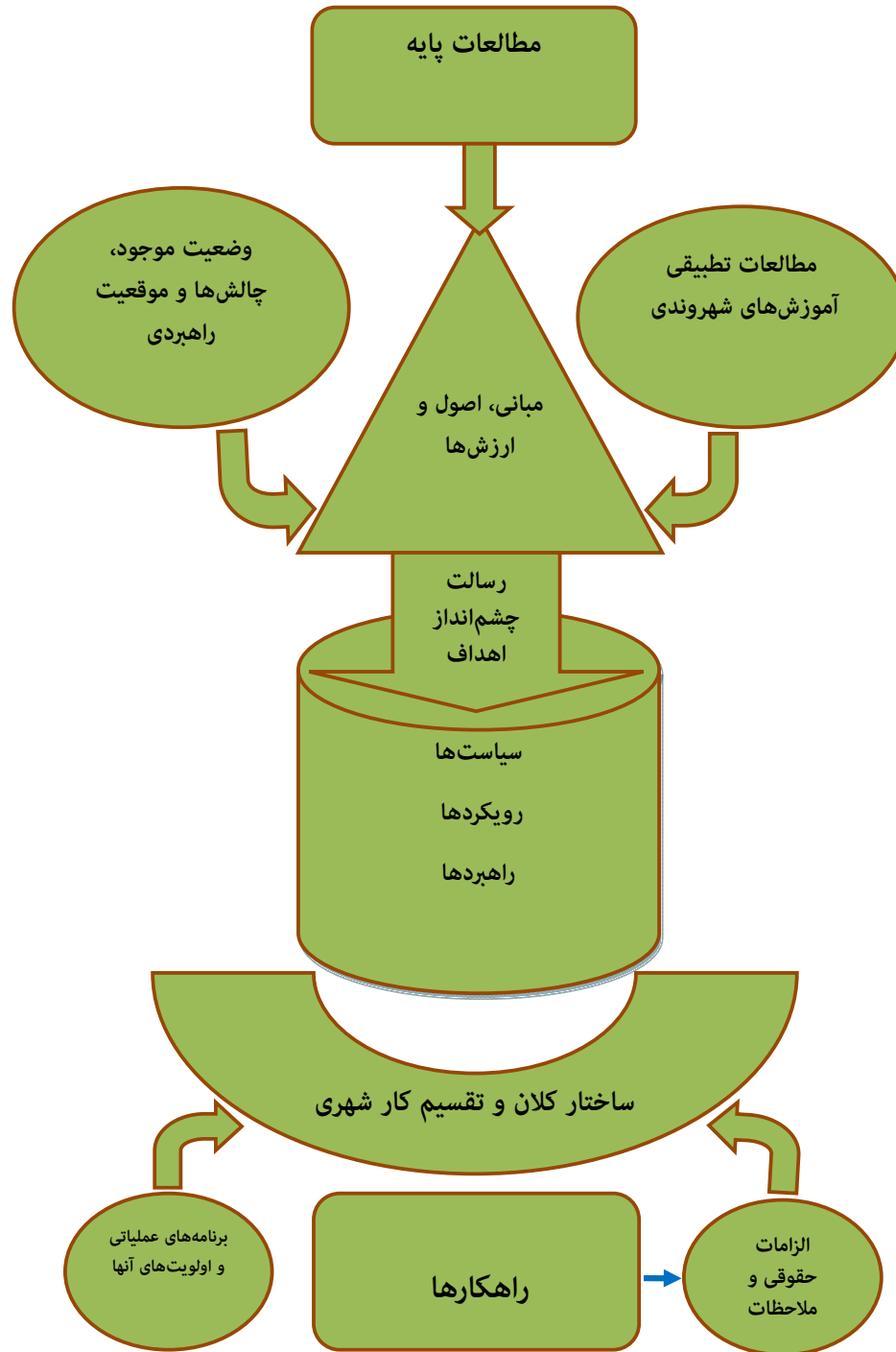
- تکیه بر مفاد آموزه‌های بنیادین اسلام و سازگاری با رهنمودهای معیاری تعلیم تربیتی اسلام
- تکیه بر آخرین دستاوردهای معتبر تحقیقات نظری (رشته‌ای و بین‌رشته‌ای) در جهت شناخت و هدایت فرآیند پیچیده و گسترده تربیت و آموزش شهروندی
- ملاحظه ظرفیت‌ها، امکانات و محدودیت‌های شهرداری تهران به عنوان نهادی اجتماعی و نیز نحوه تعامل و مشارکت سایر سازمان‌ها و نهادهای دخیل در فرآیند آموزش شهروندی با نظام مزبور
- داشتن رویکردی آینده‌نگر، واقع‌بین و پویا در مواجهه با تحولات روزافزون محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی در عرصه‌هایی مانند فناوری اطلاعات، اقتصاد، فرهنگ و سیاست
- بهره‌مندی مناسب از تجارب موفق جهانی با پرهیز از تقلید صرف یا النقاط ناموزون
- دارا بودن عناصر و مؤلفه‌های منسجم، سازوار و به هم پیوسته و وجود ارتباط معنادار و منطقی میان همه اجزا و ابعاد
- توانایی برای پشتیبانی از ارائه راه‌حل‌های واقع‌بینانه و کارآمد برای مهم‌ترین چالش‌ها و بحران‌های فعلی و پیش رو
- هماهنگی با اسناد بالادستی مانند قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز ۲۰ساله جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز تهران ۱۴۰۴ و طرح تفصیلی تهران بزرگ
- سازگاری و تناسب با خصوصیات فرهنگی، تاریخی و اجتماعی جامعه اسلامی ایران، با این فرض که این خصوصیات بیش از همه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اسناد فرابخشی و بخشی متجلی است.

^{۲۹} گزارش تهران ۱۴۰۴، چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، اهداف چشم‌اندازی، بند سوم.

چارچوب مفهومی تدوین نظام آموزش شهروندی

در تدوین سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی نخست به مطالعات اولیه و پایه و پس از آن به مطالعات تطبیقی و شناخت وضعیت موجود مبادرت و به دنبال آن وضعیت مطلوب نظام آموزش شهروندی در قالب سند راهبردی، بر پایه تعریف مفاهیم و ارکان اصلی تشکیل دهنده سند ترسیم و تدوین شده است.

با توجه به نقش محوری نظام ارزشی هر جامعه، در دستیابی به موفقیت یا عدم موفقیت مدیران و جایگاه آن در اسناد راهبردی که بر همه ارکان سند سایه می‌اندازد و مبنای تدوین کدهای اخلاقی (منشور اخلاقی) شهرداری تهران و سازمان‌های تابعه خواهد شد، در تدوین فصل‌های سند نخست به تدوین مبانی، اصول و ارزش‌ها پرداخته شده و به دنبال آن رسالت، چشم‌انداز و اهداف آموزش شهروندی آمده است. سیاست‌ها، رویکردها و راهبردهای آموزش شهروندی، چارچوب، جهت‌گیری‌ها و همچنین راه‌های تحقق رسالت، چشم‌انداز و اهداف آموزش شهروندی را نشان می‌دهد. ساختار کلان نظام آموزش شهروندی و تعاملات محیطی آن نیز، از دیگر ارکان سند راهبردی نظام آموزش شهروندی است که به آن پرداخته شده است. در پایان سند راهکارها، برنامه‌های عملیاتی و اولویت‌های آن به عنوان مبنای عمل و احکام برنامه‌ای، که بایستی ابلاغ شده و در دستور کار دست‌اندرکاران آموزش شهروندی در شهرداری کلان‌شهر تهران قرار گیرد و سرانجام الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی سند آمده است. به طور کلی مراحل تدوین سند را نیز نشان می‌دهد.

۲: وضعیت موجود و
چالش‌های
راهبردی نظام آموزش
شهرندی

در شناخت وضعیت موجود هر نظامی، علاوه بر شناخت قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها که وضعیتی بالفعل دارند، زمینه‌ها و ظرفیت‌هایی وجود دارند که ما را به تدبیرهای هوشمندانه فرا می‌خوانند. این زمینه‌ها و ظرفیت‌ها می‌توانند با نادیده گرفتن و یا به سبب سوء تدبیر، به ایجاد بحران‌های داخلی و خارجی منجر شوند، یا در مقابل با حسن تدبیر، فرصت‌هایی طلایی برای هرچه مستحکم کردن انسجام داخلی و توانایی انطباق با خارج و اثرگذاری بر آن را فراهم سازند که به همین سبب، به عنوان مقولات یا چالش‌های راهبردی نظام به شمار می‌آیند، از این رو، ضرورت دارد این چالش‌ها شناسایی شده و در هنگام تدوین و ارائه راهبردها و راهکارها و اجرای آنها مورد توجه قرارگیرند تا بتوان با مواجهه اندیشمندانه و تدبیر خردمندانه از تبدیل آنها به تهدیدهای جدی جلوگیری کرد و بر پایه آنها فرصت‌هایی را پدید آورد که دستیابی به مقاصد مورد نظر را تسهیل و ممکن کنند.

وضعیت موجود آموزش شهروندی

همان‌گونه که عنوان شد، اولین قدم در راستای تدوین برنامه راهبردی برای اقدامات آینده، شناخت وضع موجود سازمان است. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های وضع موجود، اقدامات صورت‌گرفته در راستای اهداف برنامه راهبردی است که در این مستند، حول موضوع آموزش شهروندی مطرح می‌شود. در راستای چشم‌اندازها و رویکردهای مطرح‌شده در اسنادی از قبیل «تحول جامع مدیریت شهری» و «تحول به سوی تعالی»، اقداماتی در حوزه آموزش شهروندی انجام شده که عمدتاً محدود به برگزاری دوره‌های آموزشی برای اقشار مختلف شهروندان یا مدیران بوده است. به منظور انجام تحلیل SWOT که یکی از مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده در این مستند برای تدوین راهبرد بوده، لازم است تا به وضعیت برگزاری این دوره‌ها پرداخته شود. اصلی‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات ساز و کار فعلی آموزش شهروندی، از بطن همین دوره‌ها و بازخوردهای دریافت‌شده از سوی حوزه‌های هدف آنها استخراج شده است.

جدول ۲. وضعیت موجود آموزش شهروندی

عنوان	ردیف	حوزه هدف
ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی و انتقال مهارت‌های مطلوب شهروندی	۱	اختصاصی
برنامه‌های پیشنهادی مدیریت محله در زمینه ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی	۱-۱	مدیریت محله
آشناسازی شهروندان با اهداف و وظایف و مأموریت‌های مدیریت شهری	۲	اختصاصی

برنامه‌های پیشنهادی مناطق در زمینه آشناسازی شهروندان در خصوص آموزش مفاهیم مدیریت شهری و انتقال مهارت‌های مطلوب شهری	۱-۲	منطقه
ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی و انتقال مهارت‌های مطلوب شهروندی	۳	
برنامه‌های پیشنهادی مناطق در زمینه ارتقای آگاهی شهروندان؛ در خصوص ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی	۱-۳	
ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی	۴	مدیریت محله
ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی درباره مهم‌ترین مسائل و ویژگی‌های زندگی شهری و اجتماعی (مجموعه جشنواره مشکلات)	۱-۴	
آشناسازی شهروندان با اهداف، وظایف و مأموریت‌های مدیریت شهری	۵	
توسعه و توانمندسازی ساختارهای آموزش‌های شهروندی	۱-۵	
توسعه کانون‌های خانه‌های علم و زندگی در راستای آموزش و ایجاد حس تعلق به جامعه و هدفمندی در زندگی برای شهروندان	۲-۵	
اجرای مصوبه شورای اسلامی شهر تهران در خصوص شهر دوستدار کودک	۳-۵	
تجهیز و نگهداری خانه‌های اسباب‌بازی	۴-۵	
آشناسازی شهروندان با اهداف، وظایف و مأموریت‌های شهرداری تهران	۵-۵	
برگزاری دوره‌های آموزشی در جهت آشناسازی شهروندان با موضوعات خدمات شهری	۶-۵	
برگزاری دوره‌های آموزشی در جهت آشناسازی شهروندان با موضوعات حمل و نقل و ترافیک	۷-۵	
برگزاری دوره‌های آموزشی در جهت آشناسازی شهروندان با موضوعات اجتماعی، فرهنگی و سایر معاونت‌ها	۸-۵	
آشناسازی شهروندان با اهداف، وظایف و مأموریت‌های مدیریت شهری	۶	عمومی مناطق
توسعه و توانمندسازی ساختارهای آموزش‌های شهروندی	۱-۶	
مشارکت در اجرای مجموعه برنامه‌های استقبال از مهر ۱۳۹۲	۲-۶	ستادی
آشناسازی شهروندان با اهداف، وظایف و مأموریت‌های مدیریت شهری	۷	
مشارکت در اجرای برنامه‌های استقبال از مهر ۱۳۹۲ و اجرای طرح حمایت از مدارس	۱-۷	
زمینه‌سازی در خصوص تحقق چشم‌انداز طرح «تهران، شهر دوستدار کودک»	۲-۷	
اجرای آموزش‌های پیشگیرانه در خصوص کاهش آسیب‌های اجتماعی	۳-۷	
حمایت از برنامه‌های سوادآموزی شهر تهران	۴-۷	
توسعه و توانمندسازی ساختارهای آموزش‌های شهروندی	۵-۷	
ارتقای آگاهی عمومی شهروندان در زمینه حقوق و تکالیف شهروندی و انتقال مهارت‌های مطلوب شهروندی	۸	
آموزش غیرحضور	۱-۸	
آموزش حضوری.	۲-۸	

همچنین، شناخت وضعیت موجود نظام آموزش شهروندی در شهرداری تهران، بر پایه اسناد و مدارک موجود، مصاحبه‌ها و تشکیل گروه‌های کانونی نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود قوت‌ها و فرصت‌های بسیار به سبب ضعف‌های اساسی که وجود دارد، استفاده از قوت‌ها و فرصت‌ها

برای تحقق اهداف آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران، از وضعیت قابل قبولی برخوردار نیست. شناخت قوت‌ها و فرصت‌ها از یکسو و شناخت ضعف‌ها و تهدیدها از سوی دیگر، می‌تواند تصویری مطابق با واقع یا نزدیک به آن از وضعیت آموزش‌های شهروندی ارائه کند که راهنمای خوبی برای شناخت موقعیت راهبردی از آن نیز به شمار می‌آید:

قوت‌ها

- ساختار و تشکیلات شبکه‌ای تخصصی شهرداری به عنوان نهاد عمومی غیردولتی و شبکه‌سازی در سطوح مناطق، نواحی و محله‌های تهران
- حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری از توسعه آموزش‌های شهروندی
- برخورداری از زیرساخت و فضاهای عمومی و اختصاصی برای ارائه آموزش‌های شهروندی
- وجود اسناد راهبردی فرادستی در شهرداری و مشخص بودن رسالت، چشم‌انداز و اهداف و استراتژی‌های مدون
- جلب همکاری اساتید و دانشگاه‌های مختلف کشور در زمینه آموزش‌های شهروندی.

ضعف‌ها

- فقدان برنامه جامع و یکپارچه راهبردی در آموزش‌های شهروندی
- فقدان بانک‌های اطلاعاتی ویژه آموزش‌های شهروندی
- ضعف سیستم‌های نظارتی و ارزیابی عملکرد آموزش‌های شهروندی در شهرداری
- ناکارآمدی مدیریت‌ها و روزمرگی و سطحی‌نگری در ارائه آموزش‌های شهروندی
- متناسب نبودن توسعه درونی نظام آموزش شهروندی با الزامات توسعه بیرونی به خصوص در بعد سرمایه‌های انسانی
- کم‌توجهی به تفاوت‌ها و مقتضیات فرهنگی و اجتماعی مناطق در برنامه‌ریزی و اجرای آموزش‌های شهروندی
- توزیع نامتعادل خدمات شهری و ناآگاهی شهروندان از کیفیت این خدمات و ضرورت رعایت عدالت توزیعی در رابطه با آن.

فرصت‌ها

- میل به یادگیری و بهبود وضعیت زندگی در میان آحاد شهروندان و باور آنان به ضرورت وجود برنامه‌های آموزش شهروندی و تأثیرگذاری آن بر کیفیت زندگی شهری
- وجود شوراهای شهر به عنوان پشتوانه مدیریت شهری و دسترسی به مراکز سیاستگذاری کلان و وجود مراکز علمی و پژوهشی و نهادهای بین‌المللی در کلان‌شهر تهران
- ضرورت و اهمیت حفاظت از محیط زیست و دستیابی به توسعه پایدار در عرصه‌های مختلف زندگی شهری
- توسعه فضای مجازی در کلان‌شهر تهران
- گستردگی زمینه‌های تعامل شهرداری با شهروندان و تغییر نگاه و نگرش مردم به شهرداری در دهه‌های اخیر، که ظرفیت‌های جدید بسیار برای جلب مشارکت آنان در مدیریت و اداره امور شهری ایجاد کرده است.
- ظرفیت‌های حقوقی در اسناد برنامه‌ای و توسعه‌ای کشور که متکی بر وجود ادبیات غنی و مؤلفه‌های فرهنگی تأکیدکننده بر توسعه آموزش شهروندی و ضرورت آن است.
- فضاهای شهری کلان‌شهر تهران که به عنوان زمینه‌ها و ظرفیت‌هایی که همه شهروندان به نوعی با آن سر و کار دارند و می‌توانند مشمول فضای آموزشی قلمداد شوند عبارتند از:
 - * فضاهای سبز عمومی، پارک‌ها در مقیاس شهر، منطقه و محله
 - * مسیرهای حمل و نقل عمومی از قبیل: بزرگراه‌ها، اتوبان‌ها، خیابان‌ها، کوچه‌ها، ایستگاه‌های مترو، تاکسی و اتوبوس، فضای داخل مترو، تاکسی و اتوبوس، شبکه پیاده‌راه‌ها
 - * فضاهای تجمع عمومی از قبیل میدان‌ها، مراکز محله‌ها
 - * فضاهای تجاری نظیر: بازارها، بازارچه‌ها، پاساژها، میدان‌های میوه و تره‌بار
 - * مراکز آموزشی مانند: مدارس، دانشگاه‌ها
 - * مراکز بهداشتی از قبیل: بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها
 - * فضاهای صنعتی از جمله: کارگاه‌ها، کارخانه‌ها، تولیدی‌ها
 - * فضاهای مذهبی همچون: مسجدها، حسینیه‌ها، تکایا، حوزه‌ها
 - * محوطه‌های میراث فرهنگی شامل تمامی آثار تاریخی و فرهنگی، مراکز فرهنگی
 - * فضاهای ورزشی از قبیل: باشگاه‌ها استادیوم‌ها.

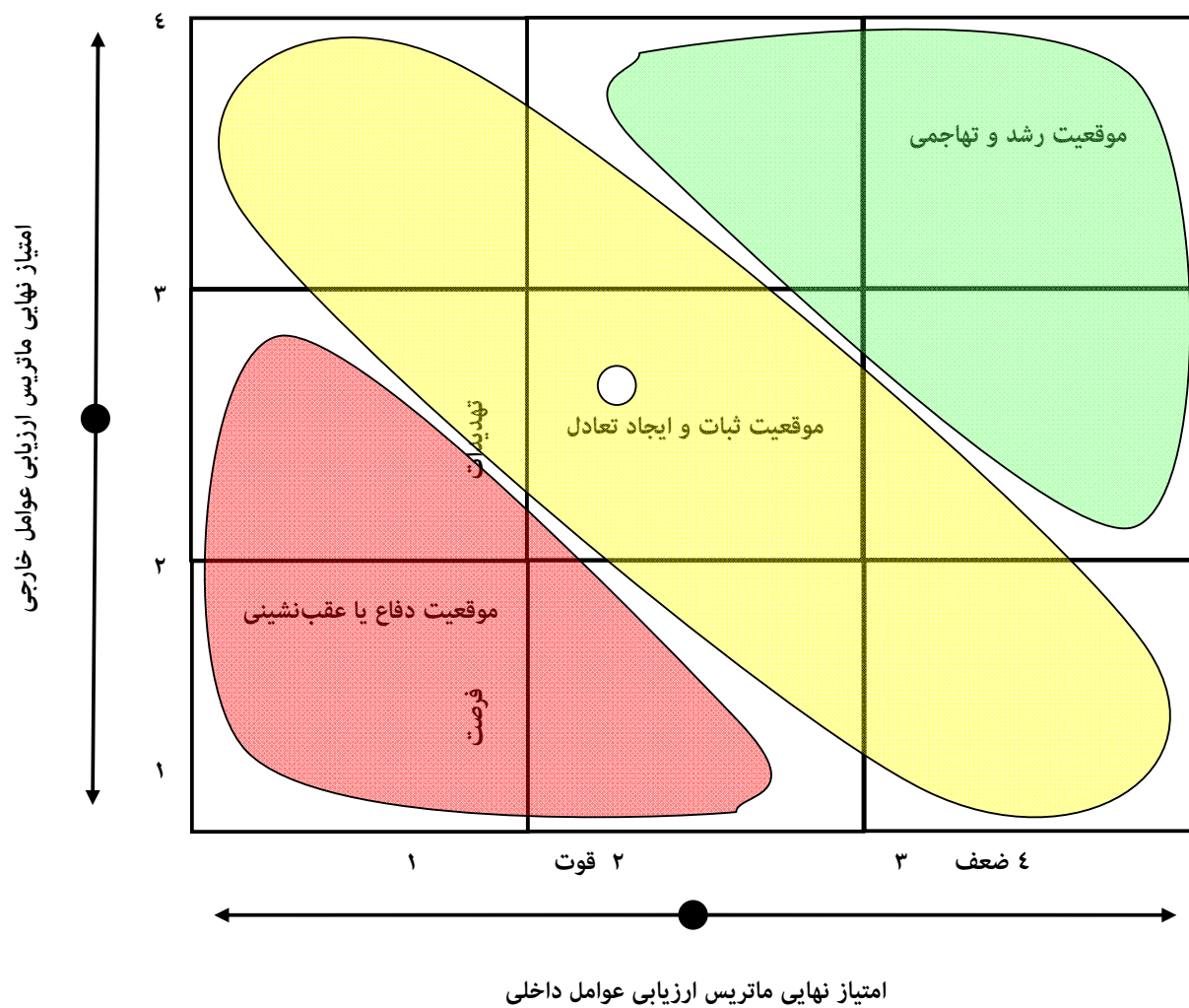
- فقدان مدیریت یکپارچه شهری
- حاکمیت گسترده سیاست و سیاسی کاری بر اداره نهادهای اجرایی کشور
- گسترش روزافزون بی‌اعتمادی در دستگاه‌های اجرایی کشور
- فقدان تفکر برنامه‌ای به خصوص تفکر راهبردی در دستگاه‌های اجرایی کشور و حاکمیت روزمرگی و سطحی‌نگری در میان مدیران اجرایی و کارشناسان
- ناهمگونی ساکنان از منظرهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی
- وجود بافت‌های روستایی و حاشیه‌ای در کلان‌شهر تهران.

با توجه به شناخت درونی (سازمانی) و بیرونی (محیطی) آموزش‌های شهروندی و مشخص شدن موقعیت راهبردی نظام آموزش شهروندی (نمودار شماره ۲)، مزیت‌های راهبردی نظام آموزش شهروندی شهرداری تهران که بر پایه آنها می‌توان ضعف‌ها را برطرف، از تهدیدها جلوگیری و نیز از فرصت‌های موجود استفاده و فرصت‌سازی کرد، به شرح زیرند:

- ساختار و تشکیلات شبکه‌ای تخصصی شهرداری به عنوان نهاد عمومی غیردولتی و شبکه‌سازی در سطوح مناطق، نواحی و محله‌های تهران
- حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری از توسعه آموزش‌های شهروندی
- برخورداری از زیرساخت و فضاهای عمومی و اختصاصی
- برخورداری شهرداری از اسناد راهبردی فرادستی
- همکاری اساتید و دانشگاه‌های مختلف کشور در زمینه آموزش‌های شهروندی.

با توجه به قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده از طریق مصاحبه‌های عمیق، استفاده از گروه‌های کانونی متشکل از نخبگان و پرسشنامه‌هایی که در میان مدیران و کارشناسان توزیع و گردآوری شد، موقعیت راهبردی نظام آموزش شهروندی همچنان که در نمودار شماره ۲ قابل ملاحظه است، شکل گرفت.

نمودار ۲. موقعیت راهبردی نظام آموزش شهروندی

چالش‌ها، موقعیت‌ها و وضعیت‌های خطیری هستند که ما را به مقابله با خود می‌طلبند. چالش‌ها را نمی‌توان نادیده انگاشت، زیرا آثار و نتایجی به همراه خواهند داشت که توفیق یا عدم توفیق ما در تحقق چشم‌انداز، مأموریت‌ها و اهداف در گرو آنهاست. از این رو مستلزم شناسایی و مواجهه اندیشمندانه و تدبیر خردمندانه هستند، به گونه‌ای که بتوان از تبدیل آنها به تهدید جلوگیری کرد و بر پایه آنها فرصت‌هایی را پدید آورد که دستیابی به مقاصد مورد نظر را تسهیل و ممکن کنند.

باید توجه داشت که بی‌توجهی به این چالش‌ها یا مواجهه ناهوشمندانه با آنها، می‌تواند ناتوانی نظام در ایجاد انسجام و یکپارچگی در داخل و انطباق با محیط خارج و تعامل پیش‌برنده و پویا با آن را در پی داشته باشد که در نتیجه، تحقق مأموریت‌ها و دستیابی به هدف‌ها را دشوار و در برخی موارد امکان‌ناپذیر خواهد ساخت.

در ادامه به چالش‌های اساسی فراروی نظام آموزش شهروندی که برخی عام و شامل تمامی عرصه‌های اجرایی از جمله آموزش‌های شهروندی و برخی خاص آموزش‌های شهروندی هستند، پرداخته می‌شود:

۳۳

سند شورای آموزش شهروندی

چالش‌های عام نظام آموزش شهروندی

- چگونگی پرداختن به تعاملات میان سه فرهنگ اسلامی، ایرانی و جهانی و خرده‌فرهنگ‌های قومی و محلی در آموزش شهروندی
- تعاملات میان سنت و مدرنیته
- تکوین هویت انسانی در تراز جهانی با حفظ و تحکیم هویت ملی (اسلامی- ایرانی)
- پاسخگویی هوشمندانه نظام آموزش شهروندی به تحولات گسترده علم و فناوری
- چگونگی ایجاد همسویی، همگرایی و تشریک مساعی مراکز، نهادهای سیاست‌گذار و متولی آموزش شهروندان
- چگونگی هماهنگی تأثیرگذاری خانواده و سایر محیط‌های متعامل بر آموزش شهروندان.

چالش‌های خاص نظام آموزش شهروندی

- ساز و کارهای موجود و چگونگی جذب و نگهداری عوامل انسانی ماهر و متخصص در آموزش شهروندی

- تصدی‌گری آموزش‌های شهروندی در مقابل برون‌سپاری (تمرکز و عدم تمرکز) در شهرداری تهران
- رویکرد متوازن به ابعاد مشترک و اختصاصی هویت شهروندان (با تأکید بر هویت مشترک) در برابر رویکرد ساده‌انگارانه تمرکز بر برنامه‌های یکسان و یکنواخت (عدم اعتنا به تفاوت‌های فردی، جنسیتی و...)
- تقابل رویکرد عرضه‌مدار و نهاده‌مدار در آموزش شهروندی با رویکرد عرضه و تقاضامدار
- پویایی و پاسخگویی نظام آموزش شهروندی به اقتضائات اجتماعی و محیطی در برابر گرایش به ایستایی و محافظه‌کاری
- نگاه سرمایه‌ای به نظام آموزش شهروندی در برابر نگاه صرف مصرفی و هزینه‌ای غیرمولد
- نگاه یکپارچه به جریان آموزش و تکوین هویت شهروندان در برابر نگاه تفکیکی و تجزیه‌گرایانه به آن
- پژوهش‌محوری در نظام آموزش شهروندی در برابر رویکرد سلیقه‌ای و غیرکارشناسانه
- نهادینه‌سازی تفکر راهبردی در ساختار مدیریت نظام آموزش شهروندی (به خصوص برای تحقق سند راهبردی) و ایجاد تفکر برنامه‌ای و نهادینه ساختن عمل بر پایه آن در برابر دیدگاه کوتاه‌مدت و انتظارات زودبازده.

۳: مبانی، اصول و ارزش‌های نظام آموزش شهروندی

مبانی، اصول و ارزش‌های آموزش شهروندی در شهرداری تهران، گزاره‌های تجویزی، دستورالعمل‌ها و قواعد کلی یا ملاک‌ها و معیارهای هنجاری و ارزشی (بایدها و نبایدهای کلی) ناظر به هدایت فرآیند آموزش شهروندی است که قابل استنتاج یا استنباط از بنیان‌های فرهنگی اسلام و ایران و تجربیات جهانی باشند. این اصول در بردارنده و مشخص‌کننده سه ویژگی زیر هستند:

- اولویت‌ها
- جهت‌گیری‌ها
- بایدها و نبایدها.

با توجه به اینکه زیرساخت تمامی دستاوردهای مادی و معنوی هر جامعه را مبانی، اصول و ارزش‌هایی که در فرهنگ آن جامعه تجلی یافته‌اند تشکیل می‌دهد، برای برخورداری از یک چارچوب منسجم و ذهن ساختاریافته در جهت شناسایی درست مسائل و ارائه راه‌حل‌های کارآمد و اثربخش در کشورمان، اهتمام به تدوین مبانی، اصول و ارزش‌های فرهنگ اسلامی و ایرانی در عرصه‌های مختلف ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

در شناخت مبانی، اصول و ارزش‌های حاکم بر نظام آموزش شهروندی، نخست مراجعه به اسناد فرادستی، مستندات مسلم، مشخص و پذیرفته‌شده ایرانیان مسلمان به خصوص قرآن مجید، سنت و سیره پیامبر گرامی اسلام و پیشوایان دینی، قانون اساسی، رهنمودهای بنیانگذار نظام ج.ا.ا. حضرت امام خمینی «قدس سره» و مقام معظم رهبری، مورد توجه قرار گرفته و در پی آن از آخرین دستاوردها، تازه‌ترین تجربیات بشری و الزامات عقلانی مدیریت مجموعه‌های انسانی نیز استفاده شده است.

مبانی و بنیان‌های نظری

با توجه به بنیان‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی آموزش شهروندی که ضرورت در نظر گرفتن ویژگی‌های شخصیتی و فرهنگی شهروندان به عنوان موجوداتی اجتماعی و فرهنگی در بستر جامعه را نمایان می‌سازد، مبانی و بنیان‌های نظری آموزش شهروندی با تأکید بر انسان و جامعه و تعامل میان آن دو به شرح زیر است:

- انسان به عنوان موجودی خودآگاه، آزاد، مختار و انتخاب‌گر به شمار می‌آید^۱ که از کرامت ذاتی برخوردار است.^۲
- رشد و کمال انسان در گرو شکوفایی استعدادها^۳، توسعه ظرفیت‌ها، فعلیت یافتن قابلیت‌ها و میزان یادگیری او است.
- شخصیت انسان در بستر جامعه تکوین می‌یابد و محیط طبیعی، اجتماعی و اوضاع و شرایط بیرونی در شکل‌گیری شخصیت و دستیابی به رشد و کمال بایسته و شایسته یا ممانعت از آن مؤثر است.^۴
- تعامل معنادار فرد و جامعه، محدودیت‌هایی را به وجود می‌آورد که آزادی‌های فرد را از مطلق بودن خارج کرده و از فساد و تباهی و انحراف باز می‌دارد و از سوی دیگر نیز فرصت‌هایی را برای آنها فراهم آورده است و افراد را از آزادی‌های مشروع محروم نخواهد ساخت.^۵
- افراد در عین برخورداری از هویت انسانی مشترک، تفاوت‌های فردی، جنسیتی، قومی، فرهنگی و منطقه‌ای (هویت اختصاصی) نیز دارند^۶ که نمی‌توان آنها را نادیده گرفت.

۱ در قرآن مجید آمده است: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَا هُمَ فِي الْأَبْرَارِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ...» (آیه ۷۰ سوره اسراء) و قانون اساسی اصل دوم بند ۶؛ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی نیز چنین آمده: «می‌توان انسان را موجودی آزاد (دارای قدرت انتخاب و اختیار) دانست، به گونه‌ای که علم و عقل نیز از مبادی آزادی و اختیار وی محسوب می‌شوند. قرآن بر آزادی انسان تصریح دارد و بر انتخابگری او تأکید می‌نماید».

۲ قرآن کریم سوره اسراء، قانون اساسی اصل دوم و بند ۶؛ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی: «انسان هم کرامت ذاتی یا هستی‌شناختی دارد و هم می‌تواند کرامت اکتسابی یا ارزش‌شناختی به دست آورد».

۳ حجتی کرمانی جواد، روابط اجتماعی در اسلام ص ۷، فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۶۶ و ۶۷.

۴ مطهری، مرتضی، جامعه و تاریخ صفحه ۲۰: «اجتماعی بودن انسان در متن خلقت و آفرینش او پی‌ریزی شده است».

۵ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۲۷

۶ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی: «انسان‌ها، ضمن اینکه طبیعت و فطرت مشترک دارند دارای خصوصیات متفاوتند».

اصول و ارزش‌ها، گزاره‌های ارزشی یا بایدها و نبایدهای اساسی به شمار می‌آیند که لازم است تمام اجزا و مؤلفه‌های نظام آموزش شهروندی با آن هماهنگ بوده و کلیه سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و مجریان آموزش شهروندی به آن ملتزم و پایبند باشند. این اصول و ارزش‌ها عبارتند از:

- تحقق بخشیدن به توسعه قابلیت‌های شهروندان تهرانی
- زمینه‌سازی برای تکوین و تعالی هویت مشترک انسانی با رویکرد اسلامی- ایرانی
- حفظ کرامت انسانی ۱، تقوی، روحیه مجاهدت، آزاداندیشی، رعایت انصاف و خودباوری
- صیانت از وحدت ملی و انسجام اجتماعی با رعایت کثرت و تنوع ۲
- تقدم داشتن مصالح جامعه (منافع ملی) بر منافع فردی
- ضرورت مشارکت فعال خانواده و نهادهای مدنی و اجتماعی ۳
- پاسخگویی به نیازها و انتظارات ذی‌نفعان با رعایت موازین نظام
- نواندیشی، نوآوری و خلاقیت برای بالندگی و اصلاح مستمر ۴
- بهره‌وری و استفاده بهینه از منابع و سرمایه‌های مادی و انسانی
- بهبود سلامت و کیفیت زندگی آحاد شهروندان با رویکرد الهام‌بخشی در سطح ملی و بین‌المللی
- استفاده از تجربیات و دستاوردهای علمی بشر و بهره‌گیری از آنها در چارچوب نظام ارزشی کشور. ۵
- عدالت همه‌جانبه (رویه‌ای، مراوده‌ای و توزیعی) در ابعاد کمی و کیفی با رعایت تفاوت‌های فردی، جنسیتی، قومی، فرهنگی و جغرافیایی اساس شکل‌گیری سلامت افراد و آحاد جامعه، اساس جامعه سالم و توسعه پایدار است. ۱.

۱ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۶۱
۲ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۱۷۶
۳ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۹۷
۴ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ص ۹۲
۵ قانون اساسی اصل دوم بند ب

کیفیت تطبیق این مبانی و اصول با اسناد بالادستی شهرداری تهران، به شرح جدول زیر است.

بررسی همسویی مبانی، اصول و ارزش‌ها

بررسی همسویی اصول و ارزش‌های سند آموزش شهروندی با ارکان تحول مدیریت شهری در جدول ذیل آمده است.

جدول ۳. همسویی اصول و ارزش‌های آموزش شهروندی با ارکان تحول مدیریت شهری

سلامت، امنیت و ایمنی		عدالت	جامعه‌محوری			ارکان تحول مدیریت شهری مبانی، اصول، ارزش‌ها
کالبدی	اجتماعی		توانمندسازی	خودانگیختگی	بسیج ظرفیت‌ها	
			✓	✓	✓	تحقق بخشیدن به توسعه قابلیت‌های شهروندان تهرانی
	✓					زمینه‌سازی برای تکوین و تعالی هویت مشترک انسانی با رویکرد اسلامی - ایرانی
	✓	✓	✓			حفظ کرامت انسانی، تقوی، روحیه مجاهدت، آزاداندیشی، رعایت انصاف و خودباوری
✓			✓			صیانت از وحدت ملی و انسجام اجتماعی با رعایت کثرت و تنوع
✓		✓				تقدم داشتن مصالح جامعه (منافع ملی) بر منافع فردی
	✓				✓	ضرورت مشارکت فعال خانواده و نهادهای مدنی و اجتماعی
		✓				پاسخگویی به نیازها و انتظارات ذی‌نفعان با رعایت موازین نظام
✓			✓			نوآندیشی، نوآوری و خلاقیت برای بالندگی و اصلاح مستمر
					✓	بهره‌وری و استفاده بهینه از منابع و سرمایه‌های مادی و انسانی
✓	✓					بهبود سلامت و کیفیت زندگی آحاد شهروندان، با رویکرد الهام‌بخشی در سطح ملی و بین‌المللی

^۱ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی: «عدالت ارزش بنیادی برای تداوم حیات بالنده اجتماع است».

✓	✓					استفاده از تجربیات و دستاوردهای علمی بشر و بهره‌گیری از آنها در چارچوب نظام ارزشی کشور
		✓				عدالت همه‌جانبه (رویه‌ای، مراوده‌ای و توزیعی) در ابعاد کمی و کیفی با رعایت تفاوت‌های فردی، جنسیتی، قومی، فرهنگی و جغرافیایی اساس شکل‌گیری سلامت افراد و آحاد جامعه، اساس جامعه سالم و توسعه پایدار است.

۴: رسالت، چشم‌انداز و اهداف نظام

رسالت، چشم‌انداز و اهداف، ماهیتی یگانه دارند و از یک سنخ هستند، از این رو ترسیم روشن و مشخص آنها مبنایی منطقی و عقلانی برای عرصه‌های اجرایی و ارزیابی عملکرد مدیران و کارشناسان فراهم آورده و به آنان راهنماهای مشخصی برای عمل ارائه می‌دهد.

مأموریت یا رسالت هر سازمانی، فلسفه وجودی آن را نشان می‌دهد و گزاره‌های معطوف به بیان مسئولیت اصلی و کارکرد مورد انتظار از هر یک از بخش‌ها و واحدهای سهیم در تحقق بخشیدن به آن را بیان می‌دارد و مشخص‌کننده موارد زیر است:

- فعالیت اصلی آن چیست؟ (چه چیزی؟)
- فعالیت‌هایش را چگونه به انجام می‌رساند؟ (چگونه؟)
- مخاطبان آن چه کسانی هستند؟ (چه کسی؟)
- فعالیت‌هایش در چه گستره‌ای انجام می‌شود؟ (کجا؟)

رسالت نظام جامع آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران

رسالت نظام آموزش شهروندی عبارتست از: بسترسازی و ارائه آموزش‌های نظام‌مند، هماهنگ و یکپارچه برای رشد و پرورش قابلیت‌ها و ظرفیت‌های شهروندان (افراد و گروه‌ها)، به گونه‌ای که آحاد شهروندان تهرانی بتوانند از دانش و مهارت‌های لازم برای شناخت حقوق و انجام تکالیف و مشارکت فعال در تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در امور اجتماعی و زندگی شهری برخوردار شده، به یادگیری مستمر و فراگیر اهتمام ورزیده و در جهت دستیابی به توسعه پایدار شهری ایفای نقش کنند.

هنگامی که رسالت و مأموریت یک مجموعه و نظام در افق زمانی ملاحظه شود، این برش زمانی، وضعیت مطلوب و چشم‌انداز نظام در یک مقطع خاص زمانی، در آینده را فراروی مجریان قرار می‌دهد که بر پایه آن اهداف بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت نیز تعیین می‌شود. چشم‌انداز آموزش‌های شهروندی، دورنما و آینده مثبت، جذاب و انگیزشی را نشان می‌دهد که از طریق ترسیم روشن آرمان‌های مورد نظر ارائه می‌شود.

چشم‌انداز نظام آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران

نظام کارآمد و اثربخش، پویا و خوداصلاح آموزش شهروندی، نظامی است که شهروند تهرانی در چارچوب آن آگاه و توانا در شناخت حقوق و انجام تکالیف^۱، برخوردار از ایمان، معنویت و فضایل اخلاقی، فعال در امور و فعالیت‌های اجتماعی و الهام‌بخش در سطوح ملی و بین‌المللی است. ویژگی‌های زیر در وی به صورت عینی نمود عینی پیدا می‌کنند:

- یادگیری مستمر رسالت
- برخورداری از دانش و اطلاعات کافی نسبت به وظایف شهروندی
- وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری
- حسن خلق، رابطه‌ی حسنه و مسالمت‌آمیز با دیگر شهروندان^۲
- احترام به فرهنگ‌ها و اقوام و ارزش‌های آنها
- پذیرای حاکمیت قانون و قانونمندی
- فعال در عرصه‌ی ارتباطات داخلی و خارجی
- توانایی مشارکت فعال در تمامی عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی^۳
- اهتمام به حفظ محیط زیست.

نتایج مورد انتظار نظام که برخاسته از رسالت، چشم‌انداز و مبنای هدف‌گذاری‌ها در سطوح اجرایی و عملیاتی خواهند بود و تمامی عرصه‌های اجرایی را نیز به خود معطوف خواهد ساخت، اهداف راهبردی نظام به شمار می‌آیند.

اهداف راهبردی آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران

اهداف راهبردی نظام آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران عبارتند از:

- دستیابی به شهر یادگیرنده و دانش بنیان

۱ سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران (حقوق اداری)

۲ فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی: «رأفت، احسان، گذشت و بخشش، ارزش‌های متمدن عدالت هستند.»

۳ قانون اساسی اصل سوم بند ۸

- برخورداری شهروندان از دانش و مهارت‌های لازم جهت شناخت حقوق و انجام تکالیف
- مشارکت فعال در تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در امور اجتماعی و زندگی شهری برای دستیابی به توسعه پایدار شهری با رویکرد اخلاقی
- حفظ و حراست از میراث فرهنگ اسلامی- ایرانی و توسعه و انتقال آن با رویکرد تعاملی، پویا و الهام‌بخش در محیط ملی و بین‌المللی
- تحقق هویت یکپارچه کلان‌شهر تهران.

۵: اهداف، ابعاد
و مؤلفه‌های عملکردی آنها

باید توجه داشت که ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی ارائه‌شده از سه منظر شهر، شهروندان و مدیریت شهری یا شهرداری، شناسایی و در کانون توجه قرار گرفته‌اند. به دیگر سخن، این مؤلفه‌ها یا در رابطه با دستیابی به شهر یادگیرنده و شناخت حقوق و تکالیف شهروندان، یا فعالیت‌های صفی و ستادی مدیریت شهری در رابطه با ارائه کارآمد و اثربخش آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران است.

اهداف عملیاتی و ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها

اهداف عملیاتی نظام آموزش شهروندی و ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها بر پایه رسالت، چشم‌انداز و اهداف راهبردی تعیین و ارائه شده است. این اهداف از طریق بررسی اسناد و مدارک، مطالعات تطبیقی، مصاحبه‌های عمیق و دیدگاه مدیران، کارشناسان و نخبگان تعیین و مشخص شده‌اند.

اهداف عملیاتی و ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها به عنوان مبنای برنامه‌ریزی آموزشی و تعیین محتوای آموزش‌های شهروندی مورد استفاده قرار خواهند گرفت. تفصیل این اهداف، با توجه به اهداف راهبردی به همراه ابعاد و مؤلفه‌های عملکردی آنها در جدول ذیل قابل مشاهده است:

جدول ۴. اهداف راهبردی، اهداف عملیاتی و ابعاد و مؤلفه‌های آموزش شهروندی

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>خلاقیت و نوآوری در ساخت و سازها تنوع فضاهای عمومی و اختصاصی تنوع مبلمان شهری تناسب فضاهای عمومی با اقتضائات طبیعی بازارها، بازارچه‌ها و میدان‌های فعال نوسازی مستمر و عدم یکنواختی حفاظت از فضاهای طبیعی، کوه‌ها، جنگل‌ها و... توسعه و تقویت اکوسیستم توازن عناصر سخت‌افزاری و نرم‌افزاری شهر تناسب رنگ‌ها دادن آرامش و آسایش به شهروندان ایمن بودن فضاهای عمومی و اختصاصی رصد کردن فضاهای عمومی به کارگیری تجهیزات و امکانات سخت‌افزاری استاندارد در شهر رعایت استانداردهای ساخت مسکن و اماکن</p>	<p>پویایی اکوسیستم پایدار زیبایی و آرامش بخشی شهر امنیت</p>	<p>بسترسازی (آگاهی‌بخشی با هدف فرهنگ‌سازی و جامعه‌پذیری) برای تحقق‌شهر سالم</p>	<p>دستیابی به شهر یادگیرنده و دانش‌بنیان</p>
<p>تأمین فضاهای فیزیکی آموزشی تخصیص فضاهای فیزیکی آموزشی تأمین فضاهای مجازی آموزشی تخصیص فضاهای مجازی آموزشی</p>	<p>تأمین محیط تخصیص محیط</p>	<p>تأمین و تخصیص محیط‌های اختصاصی یادگیری متناسب با الزامات آموزش‌های شهروندی اثربخش</p>	

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>طراحی‌ها نمایشی‌ها ایمن‌سازی اماکن مسکونی و مکان‌های عمومی مراکز مشاوره‌ای، حقوقی و کارایی سینما، تئاتر، مساجد، فرهنگسراها و حسینیه‌ها مراکز نگهداری از افراد بی‌سرپرست و بدسرپرست</p>	<p>فیزیک شهر مقاوم‌سازی دسترسی‌ها، نور، راحت بودن معرفت‌پذیری اجتماعی شناخت فضاهای کسب و کار و بارور کردن زمین‌های بایر ساماندهی مکان‌های فرهنگی، آموزشی، شغلی و ساماندهی افراد ناتوان تسهیل همکاری و مشارکت بین محله‌ها تسهیل همکاری بین سازمان‌ها و نهادها، ایجاد محیط‌های حمایتی</p>	<p>ساماندهی دانش‌محور امور کالبدی، انسانی و اجتماعی</p>	
<p>کلینیک، درمانگاه و بیمارستان مدارس و مراکز دانشگاهی مساجد، حسینیه‌ها ترمینال‌ها، فرودگاه‌ها و ایستگاه‌های مترو، اتوبوس و تاکسی دستشویی و آب‌خوری پارک‌ها و بوستان‌ها اماکن ورزشی</p>	<p>محیط‌ها و فضاهای عمومی بهداشتی آموزشی و دانشگاهی حمل و نقل مذهبی حوایج شخصی محیط‌های سرسبز ورزشی</p>	<p>دستیابی به شهری با فضاهای عمومی متنوع و گسترده نمادین</p>	
<p>کشورهای اسلامی کشورهای همسایه کشورهای منطقه کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی</p>	<p>تعامل و همکاری با سایر پایتخت‌ها و استفاده از ظرفیت‌های آموزشی آنها در سطوح ملی و منطقه‌ای الگو بودن برای سایر شهرها حمایت‌های فرهنگی و آموزشی از کلان‌شهرهای کشور برندسازی تجربیات و ارائه</p>	<p>ارتقای نقش‌های فراملی، ملی و منطقه‌ای شهر تهران</p>	

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>تبادل تجربیات و دستاوردها ایجاد ظرفیت‌های مشترک برگزاری سمینارهای مشترک توسعه برند شهری در عرصه‌های گوناگون آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و...</p>			
<p>شناخت حقوق متقابل شهروندان نسبت به خود و مدیریت شهری در استفاده و به کارگیری وسایل نقلیه شخصی و عمومی آگاهی از حقوق متقابل شهروندان از خدمات شهری شامل حفظ محیط زیست، پسماند و بازیافت، زیباسازی منظر شهری، مدیریت و راهبری سامانه‌های عرضه کالا و خدمات، خدمات آرامستان‌ها و... متناسب با نیازها و شرایط شهر و شهروندان آگاهی از ظرفیت‌ها و خدمات فرهنگی و اجتماعی قابل ارائه به شهروندان شامل خدمات فرهنگسراها، سرای محله‌ها، خانه‌های فرهنگ، سلامت و... دانش‌افزایی شهروندان در رابطه با تفاوت‌های فرهنگی افزایش هوش فرهنگی شهروندان آگاهی از وظایف متقابل در شرایط بحران آگاهی از ظرفیت‌های موجود و نحوه استفاده و به کارگیری آنها آگاهی شهروندان از قوانین و مقررات و فرآیندهای ساخت و ساز شهری آگاهی شهروندان از چگونگی و نحوه به کارگیری ساز و کارهای شفافیت و پاسخگویی مدیریت شهری</p>	<p>شناخت حقوق و تکالیف در حوزه‌های حمل و نقل خدمات شهری فرهنگی اجتماعی مدیریت بحران معماری و شهرسازی</p>	<p>ارتقای آگاهی شهروندان از حقوق و تکالیف شهروندی</p>	<p>برخورداری شهروندان از دانش و مهارت‌های لازم جهت شناخت حقوق و انجام تکالیف</p>
<p>مثبت‌اندیشی و ترسیم چشم‌اندازهای روشن و امیدبخش احترام به شهروندان و تکریم آنان ایجاد فضاهای مشوق خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی شناسایی و ساماندهی استعدادهای درخشان و زمینه‌سازی برای نقش‌آفرینی در شهر و فعلیت بخشیدن به آنها افزایش توانایی و باورمند ساختن شهروندان شناسایی فرصت‌ها و به کارگیری ظرفیت‌های موجود در کلان‌شهر تهران توانایی شناسایی مدیران شایسته و زمینه‌سازی برای ارائه خدمات بهینه آنان به شهروندان</p>	<p>خودباوری شهروندان به خود باور داشتن به شهروندان و ظرفیت‌های نهفته در آنان باور به ظرفیت‌ها و امکانات و منابع موجود</p>	<p>برخورداری شهروندان از باورهای مولد و سازنده</p>	

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>آشنایی با استانداردهای زندگی خوب و باکیفیت در کلان‌شهرها آشنایی با مهارت‌های زندگی در کلان‌شهر تهران پذیرش اجتماعی خودپنداری مثبت احساس آرامش و آسایش در شهر روابط رضایت‌بخش با دیگر شهروندان برآورده شدن انتظارات از مدیریت شهری</p>	<p>آشنایی با مهارت‌های زندگی و بهبود کیفیت زندگی شهری بهبود و تحکیم خانواده رضایت از خود و رضایت از شهروندان و مدیران شهری</p>	<p>بهبود کیفیت زندگی و رضایت‌مندی شهروندان</p>	
<p>حسن سلوک و خوش خلقی با همسایگان، اهالی محل و دیگر شهروندان رعایت حق‌الناس و احسان به دیگران کم‌هزینه بودن برای دیگران و سودمندی برای آنان رعایت اصول اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای در کسب و کار مشارکت فعال و نظارت عمومی (امر به معروف و نهی از منکر) پاکیزگی، طهارت و پیشگامی در حفظ و بهبود محیط زیست</p>	<p>ارائه الگوهای رفتاری (اخلاقی) متعالی در عرصه‌های گوناگون اجتماعی شامل: اقتصادی اجتماعی فرهنگی سیاسی زیست‌محیطی</p>	<p>ایجاد زمینه‌های لازم برای نهادینه کردن الگوهای متعالی در رفتار و اخلاق شهروندان</p>	
<p>آگاهی‌های مرتبط با بهداشت و سلامت جسم آگاهی‌های مرتبط با سلامت روانی آگاهی‌های مرتبط با سلامت اجتماعی مهارت‌های بهداشتی مهارت‌های حفظ سلامت اجتماعی سالم‌سازی محیط‌های تعامل</p>	<p>سلامت جسمانی سلامت روانی سلامت اجتماعی</p>	<p>بهبود و ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شهروندان</p>	

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
		توسعه مشارکت‌های مردمی و تشکل‌های مردم‌نهاد	
<p>شناسایی نخبگان محله‌ها، نواحی و مناطق در عرصه‌های مختلف (علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و...) مرتبط با آموزش‌های شهروندی</p> <p>ایجاد بانک اطلاعاتی نخبگان و استعدادها ویژه</p> <p>شناسایی و جلب مشارکت نهادهای دولتی و غیردولتی در رابطه با تحقق وظایف شهروندی</p>	<p>مشارکت نخبگان</p> <p>مشارکت نهادهای اجتماعی</p>	<p>جلب مشارکت نخبگان جامعه و نهادهای اجتماعی (دولتی و غیردولتی)</p>	<p>مشارکت فعال در</p> <p>تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در</p> <p>امور اجتماعی و زندگی شهری</p> <p>برای دستیابی به توسعه پایدار شهری با رویکرد اخلاقی</p>
<p>شناسایی و دسته‌بندی مراکز دانشگاهی دولتی و غیردولتی</p> <p>شناسایی و دسته‌بندی مراکز آموزشی و پرورشی</p> <p>استفاده از ظرفیت‌های مراکز مذکور</p>	<p>شناسایی و اولویت‌بندی ظرفیت‌های نهادی در محله‌ها، نواحی و مناطق</p> <p>شناسایی و دسته‌بندی مراکز اولویت‌بندی و انجام فعالیت‌های مشترک و به کارگیری ظرفیت‌های مراکز مذکور</p>	<p>استفاده از ظرفیت مراکز علمی، آموزشی و پژوهشی در تدوین و اجرای برنامه‌ها</p>	

اهداف راهبردی	اهداف عملیاتی	ابعاد هدف	مؤلفه‌ها
	آشنایی با میراث فرهنگی و ساز و کارهای انتقال اثربخش آن	میراث فرهنگی مادی میراث فرهنگی غیرمادی (معنوی) تاریخچه و تغییر و تحولات	اماکن تاریخی اماکن مذهبی زبان و ادبیات هنرها آداب و سنن پیشینه فرهنگی تحولات فرهنگی شهر
حفظ و حراست از میراث فرهنگ اسلامی ایرانی و توسعه و انتقال آن با رویکرد تعاملی، پویا و الهام‌بخش در محیط ملی و بین‌المللی	ترویج و توسعه هویت دینی، انقلابی و ملی در میان شهروندان به خصوص جوانان	ترویج و توسعه هویت دینی ترویج و توسعه هویت انقلابی ترویج و توسعه هویت ملی	توسعه فعالیت‌های مذهبی در شهر استفاده از نمادهای سازنده تفکر دینی در شهر حمایت از توسعه و نشر آثار برجسته و معتبر مذهبی تبیین، ترویج و پاسداشت ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی شناسایی پیشینه تاریخی ایران حمایت از توسعه ادبیات و زبان فارسی
برخورداری از عملکردهای متناسب با استانداردهای ملی و بین‌المللی (حقیقی و حقوقی)	شناسایی ویژگی‌های پیش‌برنده و استانداردهای ملی شناسایی ویژگی‌های پیش‌برنده و استانداردهای بین‌المللی	نگاه فراگیر به پیوندهای اجتماعی فراتر از قومیت‌ها، مذاهب و... شناخت منافع ملی و اهتمام به حفظ و حراست از آن تجلی بخشیدن به تمامی نمونها و نمادهای هویت یکپارچه اقوام فرهنگ ایرانی-اسلامی شناسایی و به کارگیری مؤلفه‌های پیش‌برنده برآمده از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی (استانداردها) متناسب‌سازی خدمات قابل ارائه به شهروندان جهانی (غیر ایرانی) با استانداردهای جهانی ایجاد ظرفیت‌های مشارکت در سطوح ملی و بین‌المللی در کلان‌شهر تهران	

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>بهره‌گیری از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی در مدیریت شهر تهران</p>			
<p>معرفی فضاهای گردشگری حفظ، نگهداری و بهینه‌سازی محیط‌های گردشگری پاسداشت و حمایت از گردشگران و فراهم آوردن تسهیلات ویژه برای آنان آشنا ساختن شهروندان با مزایای جذب گردشگران و توسعه گردشگری در تهران</p>	<p>توسعه فضاهای گردشگری حمایت از گردشگران و ارائه تسهیلات به آنان تعیین کارکردهای گردشگری و ضرورت توجه ویژه شهروندان به آن</p>	<p>توسعه گردشگری</p>	
<p>استفاده از عناصر تاریخی هویت‌بخش شهر تهران و معرفی آنها به شهروندان به کارگیری عناصر وحدت‌بخش و وفاق اجتماعی مانند دستگیری از مستمندان، حمایت از مظلومان، وقف و... طرح عناصر فرهنگی پیش‌برنده فرهنگ اسلامی- ایرانی مانند دینداری، عدالت‌خواهی، استقلال‌طلبی و... توجه و اهتمام به حفظ و نگهداری از محیط زیست و تعهد داشتن و احساس مسئولیت نسبت به آن استقلال و استحکام نظام مدیریت شهری و یکپارگی آن احساس آرامش و آسایش در میان شهروندان هماهنگی میان لایه‌های عمودی و افقی فضای مجازی شهر در ابعاد مختلف تاریخی، فرهنگی، گردشگری و... توسعه زیرساخت‌های شهری با تأکید بر حفظ اصالت‌ها و هویت یکپارچه شهری</p>	<p>بعد تاریخی، اجتماعی بعد تجاری و اقتصادی بعد فرهنگی بعد زیست‌محیطی بعد سیاسی و امنیتی فضای مجازی زیرساخت‌های شهری</p>	<p>اصالت و هویت‌بخشی یکپارچه به شهر با رویکرد اسلامی ایرانی</p>	
<p>انجام فعالیت‌های اجتماعی در سطح محله‌ها، نواحی و مناطق از قبیل کمک به شهروندان ناتوان و بی‌بضاعت و... ، نظافت و بهداشت و... با تأکید بر حفظ وفاق اجتماعی</p>	<p>همبستگی و وفاق اجتماعی حس تعلق به شهر و شهروندان</p>	<p>حفظ و ارتقای وحدت، انسجام، وفاق و حس تعلق به شهر و دیگر شهروندان</p>	<p>تحقق هویت یکپارچه</p>

مؤلفه‌ها	ابعاد هدف	اهداف عملیاتی	اهداف راهبردی
<p>ترغیب و تشویق شهروندان به انجام فعالیت‌های عام‌المنفعه استفاده از رسانه‌های جمعی با هدف جلب مشارکت اجتماعی شهروندان تسهیل انجام آداب، سنن اجتماعی و مراسم مذهبی توسط مردم و حمایت‌های ویژه از آنها انعکاس مشکلات شهر و شهروندان، توانمندی‌های مدیریت شهری در حل آنها و جلب مشارکت شهروندان در رابطه با آنها توجه ویژه به حقوق و منافع مردم در اجرای برنامه‌های توسعه‌ای شهر عدالت در ابعاد رویه‌ای، توزیعی و مراوده‌ای، مبارزه با تبعیض و فساد تأمین نیازهای اساسی شهروندان</p>	<p>احساس مسئولیت نسبت به تغییر و تحولات شهر و شهروندان</p>		<p>کلان شهر تهران</p>
<p>نصب علائم و نشانه‌های هویت‌بخش در محدوده‌ها، مناطق، نواحی و محله‌ها توسعه هماهنگی‌های بین سطوح مناطق، نواحی و محله‌ها هماهنگی‌های بین سازمانی و مدیریت مرزهای محیطی</p>	<p>مشخص بودن محدوده‌های شهر آشنا کردن شهروندان و دیگران با محدوده‌های شهری، شامل مناطق، نواحی و محله‌ها هماهنگی نهادها سازمان‌ها و واحدهای اداری در سطوح مختلف متناسب با الزامات هویت یکپارچه شهر</p>	<p>شناخت حریم و تثبیت محدوده شهر تهران با اعمال نظام مدیریت شهری یکپارچه در قلمرو آن</p>	
<p>ارائه الگوهای گوناگون از منظر معماری در بخش‌های اداری، آموزشی، تجاری، مذهبی و... یادگیری طراحی و نمادسازی‌های هویت بخش در کلان شهر تهران هدفگذاری‌های مشترک با دیگر سازمان‌ها و نهادهای شهری در طراحی‌ها و نمادسازی‌ها.</p>	<p>ساماندهی ساخت و سازها، به خصوص نمادسازی‌های شهری با توجه به هویت یکپارچه تعریف‌شده در ابعاد تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و... آگاه‌سازی شهروندان به ضرورت رعایت توجه به عناصر هویت‌بخش شهری در عرصه‌های مختلف توجه دادن سازمان‌ها و نهادهای دولتی، غیردولتی و بخش خصوصی و تعاونی‌ها به ضرورت حفظ هویت یکپارچه شهری در بعد ساماندهی سیما و منظر شهری</p>	<p>ساماندهی سیما و منظر شهری با تأکید بر هویت معماری و شهرسازی اسلامی - ایرانی</p>	

۶: سیاست‌ها، رویکردها
و راهبردهای آموزش
شهروندی

در این فصل سیاست‌ها، رویکردها و راهبردهای آموزش شهروندی ارائه می‌شود که چارچوب‌ها، جهت‌گیری‌ها و راه‌های رسیدن و تحقق به رسالت، چشم‌انداز و اهداف راهبردی را نشان می‌دهد.

لازم به ذکر است که ارکان تحول در نگرش مدیریت شهری بر اساس اسناد «تحول جامع مدیریت شهری» و «تحول به سوی تعالی» در سه رکن اصلی «انسانی»، «کارکردی» و «غایی» تقسیم‌بندی شده‌اند، توجه به آنها و لزوم همسویی تمامی اسناد پایین‌دستی با این ارکان در همه اجزاء، از ضروریات تدوین اسناد است. در سند آموزش شهروندی نیز که در واقع پوشش‌دهنده بخشی از رسالت و چشم‌انداز اسناد فوق‌الذکر به حساب می‌آید، توجه به این مقوله از ابتدا مطرح بوده و لزوم همسویی با ارکان تحول در نگرش مدیریت شهری مدنظر قرار گرفته است. در ادامه، پس از معرفی اجمالی این ارکان، به میزان همسویی هر یک از اجزای سند آموزش شهروندی با این ارکان، توجه شده است.

۵۶

سند ملی آموزش شهروندی

۱. رکن انسانی: این رکن در سند تحول جامع با عنوان «جامعه‌محوری» معرفی شده است. جامعه‌محوری به معنای بسیج ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه در جامعه، برای تحقق اهداف و مأموریت‌های نهادی و توانمندسازی عناصر جامعه شامل فرد، خانواده و اجتماعات (نهادهای اجتماعی و حاکمیتی) به منظور خودشکوفایی و تصدی حداکثری مسئولیت‌های اجتماعی توسط ایشان است. این تعریف مشتمل بر سه محور بسیج مردم، انگیزش مردم و توانمندسازی مردم، نهادها و اجتماعات مردمی در راستای تصدی حداکثری امور می‌شود.

۲. رکن کارکردی: این رکن در سند تحول جامع با عنوان «عدالت» مطرح شده و هدف نهایی تمامی فعالیت‌ها به حساب آمده است. منظور از عدالت، دسترسی برابر عناصر جامعه به منابع، فرصت‌ها و امکانات در اختیار حکومت و به عبارت بهتر، توزیع برابر فرصت‌ها برای رشد و تعالی جامعه در شرایط بدون سرزنش است.

۳. رکن غایی: خروجی دو رکن پیشین در جامعه بایستی تحقق سلامت، امنیت و ایمنی باشد. این شرایط ضرورت دارد در بعد اجتماعی، فرد (در سه سطح جسمانی، روانی و معنوی)، خانواده و اجتماعات (نهادهای اجتماعی و حاکمیتی) و در بعد کالبدی، محیط انسان‌ساخت و محیط طبیعی را در بر گیرد.

تمامی این ارکان باید به قید یکدیگر در جامعه محقق شوند. نمودار زیر، این دسته‌بندی را به وضوح نشان می‌دهد.

نمودار ۳. ارکان نگرش مدیریت شهری

در فصل حاضر، در بخش‌های مربوط به سیاست‌ها، رویکردها و راهبردهای آموزش، به کیفیت تطبیق هر یک با این ارکان اشاره شده است.

سیاست‌های کلی آموزش شهروندی

- تمرکز آموزش‌های شهروندی بر تبیین حقوق و تکالیف متقابل شهروندان و مدیریت شهری
- ابتدای آموزش‌های شهروندی بر معارف اسلامی و کرامت و شایستگی‌های انسانی و سیاست‌های مصوب نظام جمهوری اسلامی ایران
- طراحی آموزش‌های شهروندی به منظور تسهیل انجام مأموریت‌ها و وظایف مدیریت شهری (شهرداری)
- طراحی برنامه‌ها و فعالیت‌های متمرکز و غیرمتمرکز بر پایه نیازها، اولویت‌ها و مقتضیات فرهنگی و اجتماعی شهر تهران و بهره‌مندی از آخرین تجارب جهانی و دستاوردهای بشری
- رعایت ملاحظات روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و جنبه‌های هنری و امعان نظر روش‌های علمی در طراحی و تدوین و اجرای آموزش‌ها
- جلب مشارکت مردم، نخبگان جامعه و نهادهای اجتماعی (دولتی، غیردولتی و خصوصی) و استفاده از ظرفیت مراکز علمی و پژوهشی در تدوین و اجرای برنامه‌ها
- جامع‌نگری، انسجام و هماهنگی در طراحی برنامه‌های آموزش شهروندی

- نظارت و ارزشیابی مستمر آموزش‌ها با توجه به ضرورت اثربخشی و کارایی آنها
- بهره‌گیری از ظرفیت‌ها، فرصت‌های فرهنگی و اجتماعی و آموزشی موجود در طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌ها
- رعایت تعادل، توازن، انعطاف‌پذیری، کاربردی بودن، واقعیت‌نگری و مخاطب‌شناسی در تدوین و اجرای برنامه‌ها
- تأکید بر آموزش‌های غیرمستقیم و فعال و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید، فضاهای مجازی و رسانه‌های نوین و سنتی در توسعه آموزش‌ها.

جدول ۵. همسویی سیاست‌های کلی آموزش شهروندی با ارکان تحول مدیریت شهری

سلامت، امنیت و ایمنی		عدالت	جامعه‌محوری			ارکان تحول مدیریت شهری
کالبدی	اجتماعی		توانمندسازی	خودانگیختگی	بسیج ظرفیت‌ها	سیاست‌های کلی
		✓				تمرکز آموزش‌های شهروندی بر تبیین حقوق و تکالیف متقابل شهروندان و مدیریت شهری
	✓					ابتنای آموزش‌های شهروندی بر معارف اسلامی، کرامت و شایستگی‌های انسانی و سیاست‌های مصوب نظام جمهوری اسلامی ایران
			✓	✓	✓	طراحی آموزش‌های شهروندی به منظور تسهیل انجام مأموریت‌ها و وظایف مدیریت شهری (شهرداری)
✓	✓					طراحی برنامه‌ها و فعالیت‌های متمرکز و غیرمتمرکز بر پایه نیازها، اولویت‌ها و مقتضیات فرهنگی، اجتماعی شهر تهران، بهره‌مندی از آخرین تجارب جهانی و دستاوردهای بشری
✓	✓					رعایت ملاحظات روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و جنبه‌های هنری و امعان نظر روش‌های علمی در طراحی و تدوین و اجرای آموزش‌ها
			✓	✓	✓	جلب مشارکت مردم، نخبگان جامعه و نهادهای اجتماعی (دولتی،

						غیردولتی و خصوصی)، استفاده از ظرفیت مراکز علمی و پژوهشی در تدوین و اجرای برنامه‌ها
✓	✓	✓	✓	✓	✓	جامع‌نگری، انسجام و هماهنگی در طراحی برنامه‌های آموزش شهروندی
✓	✓	✓				نظارت و ارزشیابی مستمر آموزش‌ها با توجه به ضرورت اثربخشی و کارایی آنها
✓		✓			✓	بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و فرصت‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی موجود در طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌ها
✓	✓	✓				رعایت تعادل، توازن، انعطاف‌پذیری، کاربردی بودن، واقعیت‌نگری و مخاطب‌شناسی در تدوین و اجرای برنامه‌ها
✓	✓					تأکید بر آموزش‌های غیرمستقیم و فعال و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید، فضاهای مجازی و رسانه‌های نوین و سنتی در توسعه آموزش‌ها

رویکردهای آموزش شهروندی

رویکردها، جهت‌گیری‌های کلی، مشخص و منسجم درباره ماهیت و چگونگی مواجهه با موضوعات مورد نظر را نشان می‌دهد. التزام به رویکردها موجب ایجاد همگرایی و هماهنگی در انتخاب اصول، معیارها و روش‌های خاص کارآمد و اثربخش در عرصه عمل خواهد شد. رویکرد اصلی آموزش شهروندی، رویکرد فرهنگی و اجتماعی است که متناسب با مبانی، اصول و ارزش‌ها و همچنین اقتضائات محیط یادگیری، سطوح و ویژگی‌های مخاطبان اتخاذ خواهد شد. رویکرد فرهنگی و اجتماعی آموزش شهروندی، به این معنی است که، این آموزش‌ها بر ارائه دانش‌هایی جهت‌گیری دارد که به تغییر نگرش بینجامد و رفتارهای شهروندی را در میان آحاد جامعه مبتنی بر حقوق و تکالیف متقابل آنها نهادینه و شهر، شهروندان و مدیریت شهری را پویا، یادگیرنده و هوشمند سازد. از آنجا که رویکرد اصلی مربوط به کلیت نظام است و در اجزا و بخش‌های گوناگون آن با حفظ رویکرد اصلی، رویکردهای متفاوت دیگری هم به کار

گرفته خواهند شد، رویکردهای کلی و فرعی مورد استفاده در بخش‌های مختلف نظام آموزش شهروندی نیز عبارتند از:

- رویکردهای حداقلی در مقابل حداکثری: رویکرد حداقلی، مبتنی بر مینا قرار گرفتن مواردی است که در رابطه با شهروندان ویژه و اقشار خاص مانند اقشار آسیب‌پذیر جامعه و موضوعات مرتبط با آنها، به عنوان حداقل‌هایی به شمار می‌آیند که نسبت به آنها تفاهم حداکثری وجود دارد. در مقابل در رویکرد حداکثری، تمام شهروندان از حقوق برابر برخوردارند و می‌توانند به تمام حوزه‌های اجتماعی و منابع مرتبط دسترسی داشته باشند، بدون آنکه از شهروندان انتظار رود که احساسات و تعلقات متفاوت خود را ترک کنند. این رویکرد شهروندی در برگیرنده مشارکت کامل در امور جامعه و دولت است.
- رویکردهای تکلیفی، ترغیبی و ترویجی: رویکرد تکلیفی، در رابطه با شهرداری تهران و سازمان‌های وابسته به آن بوده و مبتنی بر موظف کردن شخصیت‌های حقیقی و حقوقی در داخل و خارج از شهرداری، اعم از معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته و موظف دانستن دولت و نهادهای غیردولتی و بخش خصوصی و مطالبه قانونی از آنهاست. رویکردهای ترغیبی و ترویجی نیز، ناظر بر تمامی شخصیت‌های حقیقی و حقوقی مذکور و ترغیب یا آگاهی دادن به آنها برای انجام وظایفی است که به شناخت و عمل مسئولانه نسبت به برخورداری از حقوق و تکالیف شهروندی آنها می‌انجامد.
- رویکردهای سنتی و مدرن: در رویکرد سنتی پرداختن به تاریخ، سنت‌های ملی و مذهبی و در رویکرد مدرن استفاده از آخرین دستاوردها، تکنولوژی‌ها و تجربیات نوین بشر در کانون توجه قرار می‌گیرد.
- رویکردهای انفعالی و فعال: در رویکردهای انفعالی، شهروندان بر پایه جامعه‌پذیری که به وسیله خانواده، نهادهای تربیتی و دولت انجام می‌شود و بیشتر مبتنی بر سنت‌های گذشته است که به سوی وفاداری به هنجارهای اجتماعی مرسوم، کشور و دولت خود ترغیب می‌شوند و در مقابل، رویکرد فعال درصدد بررسی موضوعات مهم روز و اشاعه فرهنگ مشارکت‌جویی در اصلاح جامعه در سطح محلی، ملی و حتی جهانی است. در این رویکرد، هر کسی حق دارد که دیدگاهش را آزادانه بیان کند، به نقد عملکرد دیگران بپردازد و آنها را در قالب چارچوب‌های قانونی ارائه و پیگیری کند.

مخاطبان				تعاملات محیطی		حوزه‌های عملکردی		سطوح مدیریتی			کلیت نظام آموزش شهروندی	عرصه‌ها رویکردها
سالمندان	بزرگسالان	جوانان	کودکان	محیط خارجی	محیط داخلی	رفتاری	ساختاری	اجرائی	پشتیبانی	راهبردی		
فرهنگی و حقوقی	فرهنگی	فرهنگی	فرهنگی	سیاسی - فرهنگی	حقوقی	فرهنگی	حقوقی	فرهنگی - اجتماعی	اجتماعی - اقتصادی	سیاسی - حقوقی	فرهنگی - اجتماعی	رویکردهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی
حمایت حداکثری	پوشش فراگیر آموزش‌ها	پوشش فراگیر آموزش‌ها	پوشش فراگیر آموزش‌ها	به کارگیری همه ظرفیت‌های ممکن در شهرداری	تعامل فراگیر	تقدم داشتن وظایف سازمانی به جای انجام وظایف فرانش	پایبندی حداکثری به الزامات محیطی و توسعه آموزش‌های شهروندی	تفویض حداکثری همراه با نظارت	حمایت حداکثری دخالت حداقلی	سیاست‌گذاری و نظارت کلان و متمرکز	ورود حداکثری در موضوعات آموزش شهروندی بر اساس رسالت شهرداری	رویکردهای حداقلی و حداکثری
ترغیبی و ترویجی	ترغیبی شناختی انگیزشی حرکتی	ترغیبی شناختی انگیزشی	ترغیبی - انگیزشی	تقسیم کار شهری	عمل بر پایه تکالیف و وظایف و جلب مشارکت واحدهای ذی‌ربط	ترغیبی و ترویجی (فرهنگ‌سازی و جامعه‌پذیری)	یکپارچگی ساختاری متناسب با الزامات محیطی	تعیین و تحقق بخشیدن به اهداف	تأمین منابع و تسهیل اجرای فعالیت‌ها	تدوین و تبیین راهبردها و سیاست‌های کلان آموزش‌های شهروندی (تکلیفی)	تکلیفی - ترغیبی	رویکردهای تکلیفی، ترغیبی و ترویجی
استفاده کارآمد و اثر بخش از مؤلفه‌های پیش برنده فرهنگی	استفاده از ساز و کارها و فناوری نوین با الهام از فرهنگ اسلامی - ایرانی	استفاده از ساز و کارها و فناوری نوین با الهام از فرهنگ اسلامی - ایرانی	استفاده از ساز و کارها و فناوری نوین با الهام از فرهنگ اسلامی - ایرانی	توسعه شبکه همکاری از طریق استفاده از ظرفیت‌های متقابل	استفاده از ساز و کارهای قانونی با رویکرد اخلاقی	استفاده کارآمد و اثر بخش از مؤلفه‌های پیش‌برنده فرهنگی	استفاده از ساز و کارهای قانونی متناسب با مناطق و نواحی	به کارگیری ساز و کارهای عقلانی متناسب با	بهره‌گیری از دانش بومی و تجربیات جهانی	استفاده از آموزه‌های نوین مدیریتی، به خصوص مدیریت دانش	تلفیقی	رویکردهای سنتی و مدرن

مخاطبان				تعاملات محیطی		حوزه‌های عملکردی		سطوح مدیریتی			کلیت نظام آموزش شهروندی	عرصه‌ها رویکردها
سالمدان	بزرگسالان	جوانان	کودکان	محیط خارجی	محیط داخلی	رفتاری	ساختاری	اجرایی	پشتیبانی	راهبردی		
								کلان‌شهر تهران				
اهتمام به یادگیری و تعامل پویا با محیط و به کارگیری تجربیات، با توجه به ضرورت اجتناب از رفتارهای پرخطر	اهتمام به یادگیری و تعامل پویا با نهادهای مدنی، با توجه ضرورت مشارکت فعال در امور اجتماعی و ایفای مسئولیت‌های شهروندی در جامعه	اهتمام به یادگیری و تعامل پویا با محیط یادگیری و به کارگیری ظرفیت‌ها و انرژی‌های نهفته در خویش، با توجه به ضرورت اجتناب از رفتارهای پرخطر	فعال بودن یادگیرنده در فرآیند یادگیری	تحقق بخشیدن به کارکردهای سازمانی و مسئولیت‌های اجتماعی	پویایی کارآمدی و اثربخشی در روابط سازمانی	سیسم یادگیرنده و خودتنظیم	ساختار چاپک	پاسخگویی و شفافیت عملکرد متناسب با اهداف و وظایف متناسب با الزامات محیطی	تعامل پویا و مستمر بین سطوح مدیریتی (عالی و عملیاتی)	انطباق با شرایط پیش‌برنده و تغییر شرایط بازدارنده	فعال	رویکردهای انفعالی و فعال

راهبردهای آموزش شهروندی

راهبردها، راه‌هایی هستند که رسالت، چشم‌انداز و اهداف را محقق می‌سازند. در هنگام اجرای راهبردها باید در نظر داشت که مهم‌ترین ویژگی راهبردها، ایجاد تغییرات بنیادین در نظام است. به دیگر سخن متولیان آموزش‌های شهروندی، با اتخاذ این راهبردها و ایجاد تحولات اثربخش، به هدف‌های بلندمدت خود دست می‌یابند.

راهبردهای آموزش شهروندی بر اساس موقعیت راهبردی نظام آموزش شهروندی (نمودار شماره ۲) با توجه به ملاحظات زیر تعیین و ارائه شده‌اند:

- رسالت، چشم‌انداز و اهداف تعیین شده
- توانمندی‌ها و ظرفیت‌های موجود در نظام آموزش شهروندی
- دیدگاه‌های صاحب‌نظران و نخبگان علمی و اجرایی آشنا با شهرداری و آموزش‌های شهروندی و دارای نگرش راهبردی.

کارکردهای مورد انتظار از این راهبردها نیز عبارتند از:

- همسو کردن توجهات و تلاش‌ها
- بسیج و تخصیص مناسب منابع در راستای تحقق مطلوبیت‌های آموزش شهروندی
- انسجام بخشیدن به آموزش‌های شهروندی
- ایجاد تعهد مشترک عمومی در قبال برنامه و مسیر حرکت.

راهبردها در دو سطح اصلی و فرعی به شرح زیر ارائه می‌شوند:

۱. راهبرد اصلی

راهبرد اصلی آموزش شهروندی ایجاد یکپارچگی از طریق مؤلفه‌های زیر است:

- توانمندسازی
- توسعه قابلیت‌ها
- ساخت‌آفرینی
- به کارگیری ظرفیت‌ها
- ظرفیت‌سازی‌های جدید.

۲. راهبردهای فرعی

راهبردهای فرعی آموزش شهروندی با توجه به موقعیت راهبردی و تقابل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها با یکدیگر، به شرحی که در جدول شماره ۷ آمده، قابل مشاهده‌اند:

راهبردهای فرعی	راهبرد اصلی	جدول ۷. راهبردهای مبتنی بر موقعیت‌های راهبردی موقعیت
<p>(۱) تعامل پویا و مستمر با شهروندان از طریق به کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی</p> <p>(۲) بهره‌گیری از حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری جهت تقویت و تثبیت آموزش‌های شهروندی در برنامه‌های توسعه</p> <p>(۳) توجه جدی به آموزش‌های مجازی در اسناد برنامه‌ای و تجهیز شدن فضاهای عمومی و اختصاصی به فناوری‌های نوین</p>	<p>گسترش شبکه‌ها، ساخت‌آفرینی و ظرفیت‌سازی‌های جدید</p>	<p>(SO) توسعه</p>
<p>(۱) نهادینه کردن تفکر برنامه‌ای، تعهد به برنامه و قانونمند عمل کردن</p> <p>(۲) پرهیز از هر اقدام با رنگ و بوی سیاسی در آموزش‌های شهروندی</p> <p>(۳) جذب مدیران برنامه‌محور و قانون‌مدار در آموزش‌های شهروندی</p> <p>(۴) اتخاذ ساز و کارهای مناسب برای اعتمادسازی در آموزش‌های شهروندی</p>	<p>ایجاد یکپارچگی، توسعه قابلیت‌ها و به کارگیری ظرفیت‌ها</p>	<p>آسب‌پذیری (ST)</p>
<p>(۱) جلب مشارکت شهروندان در تدوین برنامه‌های آموزش شهروندی</p> <p>(۲) استفاده از ظرفیت مردمی با سپردن امور آموزش‌های شهروندی به آنها</p> <p>(۳) توجه جدی در برنامه‌ریزی</p> <p>(۴) اجرای آموزش‌های شهروندی با توجه به زیرساخت‌ها، اقتضائات فرهنگی و اجتماعی مناطق، نواحی و محله‌ها</p> <p>(۵) ارتباط اثربخش با شورای شهر و مراکز مرتبط با اهداف و مأموریت‌های آموزش شهروندی</p> <p>(۶) مشتری‌محوری و توجه به الزامات محیطی در قالب برنامه پیشنهادی</p> <p>(۷) استفاده از ظرفیت‌های شورای شهر برای تصویب اسناد راهبردی و مطالبه تکالیف برنامه‌ای</p> <p>(۸) استفاده از ظرفیت‌های مراکز آموزشی و پژوهشی برای توانمندسازی نیروی انسانی</p>	<p>توانمندسازی و توسعه قابلیت‌ها و شناسایی فرصت‌ها و استفاده بهینه از آنها</p>	<p>محدودیت (WO)</p>

راهِبردهای فرعی	راهِبرد اصلی	جدول ۷. راهِبردهای مبتنی بر موقعیت‌های راهِبردی موقعیت
(۱) استفاده از ظرفیت‌های حقوقی نهادهای غیردولتی (۲) توسعه نظارت همگانی و مطالبه عقلائی از مسئولان (۳) تعامل با دستگاه‌های ذی‌ربط نظارتی و استفاده از ظرفیت‌های آنها در حوزه آموزش شهروندی (۴) هماهنگی ساختاری با سازمان‌های مرتبط با محیط زیست، برای توجه جدی به محیط زیست و دستیابی به توسعه پایدار شهری (۵) بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و اسناد توسعه (۶) اعتمادسازی از طریق خودسازی سازمانی، توانمندسازی درونی و کسب مزیت‌های رقابتی (۷) اعتمادسازی از طریق جذب و به کارگیری مدیران تحول‌گرا، کارآمد و اثربخش.	واگذاری آموزش‌ها به مراکز و مؤسسات مردم‌نهاد، به کارگیری نیروهای مردمی و استفاده حداکثری از امکانات و منابع دستگاه‌های اجرایی مرتبط با آموزش‌های شهروندی	تدافعی (WT)

راهِبردهای سند بر اساس مدل SWOT

در جداول زیر، راهبردهای موجود در مدل SWOT به تفکیک قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات مرتبط با هر یک آمده است:

جدول ۸. راهبردهای نقاط قوت - فرصت‌ها (SO)

O	راهِبردهای نقاط قوت - فرصت‌ها (SO)	S
O1	۱. تعامل پویا و مستمر با شهروندان از طریق به کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی	S1
O4	۲. بهره‌گیری از حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری جهت تقویت و تثبیت آموزش‌های شهروندی در برنامه‌های توسعه	S2
O6	۳. توجه جدی به آموزش‌های مجازی در اسناد برنامه‌ای و تجهیز شدن فضاهای عمومی و اختصاصی به فناوری‌های نوین	S3

جدول ۹. راهبردهای نقاط قوت - تهدیدها (ST)

T	راهِبردهای نقاط قوت - تهدیدها (ST)	S
T4	۱. نهادینه کردن تفکر برنامه‌ای و تعهد به برنامه و قانونمند عمل کردن	S1
T2	۲. پرهیز از هر اقدام با رنگ و بوی سیاسی در آموزش‌های شهروندی	S3
T1	۳. جذب مدیران برنامه‌محور و قانون‌مدار در آموزش‌های شهروندی	S5
T3	۴. اتخاذ ساز و کارهای مناسب برای اعتمادسازی در آموزش‌های شهروندی	S1

جدول ۱۰. راهبردهای نقاط ضعف - فرصت‌ها (WO)

O	راهبردهای نقاط ضعف- فرصت‌ها (WO)	W
O1	۱. جلب مشارکت شهروندان در تدوین برنامه‌های آموزش شهروندی	W1
O1	۲. استفاده از ظرفیت مردمی با سپردن امور آموزش‌های شهروندی به آنها	W4
O4	۳. اجرای آموزش‌های شهروندی با توجه به زیرساخت‌ها، اقتضانات فرهنگی و اجتماعی مناطق، نواحی و محله‌ها	W6
O3	۴. ارتباط اثربخش با شورای شهر و مراکز مرتبط با اهداف و مأموریت‌های آموزش شهروندی	W5
O5	۵. مشتری‌محوری و توجه به الزامات محیطی در قالب برنامه پیشنهادی	W7
O3	۶. استفاده از ظرفیت‌های شورای شهر برای تصویب اسناد راهبردی و مطالبه تکالیف برنامه‌ای	W1
O7	۷. استفاده از ظرفیت‌های مراکز آموزشی و پژوهشی برای توانمندسازی نیروی انسانی	W5

جدول ۱۱. راهبردهای نقاط ضعف- تهدیدها (WT)

T	راهبردهای نقاط ضعف- تهدیدها (WT)	W
T5	۱. استفاده از ظرفیت‌های حقوقی نهادهای غیردولتی	W7
T3	۲. توسعه نظارت همگانی و مطالبه عقلایی از مسئولان	W3
T4	۳. تعامل با دستگاه‌های ذی‌ربط نظارتی و استفاده از ظرفیت‌های آنها در حوزه آموزش شهروندی	W2
T1	۴. هماهنگی ساختاری با سازمان‌های مرتبط با محیط زیست، برای توجه جدی به محیط زیست و دستیابی به توسعه پایدار شهری	W1
T1	۵. بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و اسناد توسعه	W1
T3	۶. اعتمادسازی از طریق خودسازی سازمانی، توانمندسازی درونی و کسب مزیت‌های رقابتی	W3
T3	۷. اعتمادسازی از طریق جذب و به کارگیری مدیران تحول‌گرا، کارآمد و اثربخش.	W4

۷: ساختار کلان نظام آموزش شهروندی

طراحی ساختار کلان نظام آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران بر پایه رسالت، چشم‌انداز و اهداف راهبردی نظام و راهبردها و رویکردهای تحقیق‌بخش به آنها و همچنین در نظر گرفتن وضعیت موجود آموزش شهروندی و چالش‌های فراروی آن است که با توجه به مبانی، اصول و ارزش‌ها و تعاملات در محیط فعالیت، چارچوب ارائه آموزش شهروندی در شهرداری تهران را پدید آورده است.

اصول طراحی ساختار نظام آموزش شهروندی

ساختار نظام آموزش شهرداری کلان‌شهر تهران با توجه به اصول زیر طراحی و ارائه شده است:

- توجه به ماهیت نهادهای عمومی غیردولتی و الزامات سازمان‌های محلی
- توجه به تبدیل رویکرد شهرداری از نهاد خدماتی به نهاد اجتماعی
- یکپارچگی و انسجام‌بخشی به آموزش‌ها
- جلب مشارکت تمامی عوامل و دست‌اندرکاران آموزش شهروندی
- انعطاف‌پذیری ساختار، با توجه به رویکرد مخاطب محوری آن
- در نظر گرفتن ابعاد ساختاری شامل رسمیت، تخصصی بودن، داشتن استاندارد، سلسله‌مراتب، پیچیدگی، تمرکز، حرفه‌ای بودن و نسبت‌های کارکنان
- در نظر گرفتن ابعاد محتوایی شامل اهداف و استراتژی، فناوری، محیط، فرهنگ، اندازه.

ساختار کلان نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران و ارکان آن

۱. سطح راهبری

وظایف سطح راهبری عبارت‌اند از:

- سیاست‌گذاری کلی
- هدایت و راهبری تدوین برنامه‌های آموزش شهروندی در حوزه‌های مختلف شهرداری و تصویب آنها
- نظارت کلان بر فعالیت‌ها و فرایندهای اجرای برنامه‌های آموزش شهروندی
- تصویب رئوس برنامه‌های سالانه و گزارش‌های عملکرد مبتنی بر آنها.

تبصره:

- تحقق وظایف فوق از طریق شورا و دبیرخانه شورا در عالی‌ترین سطح شهرداری تهران صورت می‌گیرد.
- شورای نظام آموزش‌های شهروندی، ماهیت فرابخشی، تخصصی و میان‌رشته‌ای دارد و به همین سبب اعضای آن شامل شخصیت‌های حقیقی و حقوقی مرتبط در داخل و خارج از شهرداری است. ترکیب شخصیت‌های حقیقی و حقوقی شورا به شرح زیر است:
- نماینده تام‌الاختیار شهردار که ترجیحاً معاون فرهنگی - اجتماعی پیشنهاد می‌شود، به عنوان رئیس شورا؛
- مدیرکل اداره کل آموزش‌های شهروندی به عنوان دبیر شورا؛
- نماینده تام‌الاختیار هریک از معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته؛
- پنج نفر از شخصیت‌های حقیقی از میان صاحب‌نظران حوزه‌ها و تخصص‌های مرتبط با معرفی معاون فرهنگی - اجتماعی و تأیید شهردار.
- احکام اعضای شورا توسط شهردار و با امضای ایشان صادر خواهد شد؛
- مسئولیت اجرا و پیگیری مصوبات شورا با دبیرخانه مستقلاً است که رئیس آن دبیر شورا خواهد بود؛
- آیین‌نامه‌های داخلی شورا با تصویب اکثریت اعضای شورا لازم‌الاجرا خواهد بود.

۲. سطح پشتیبانی

وظایف سطح پشتیبانی عبارت‌اند از:

- تدوین اسناد و برنامه راهبردی و سالانه معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته در چارچوب سیاست‌های کلی و برنامه‌های مصوب شورا؛
- اجرای برنامه متمرکز معاونت یا سازمان؛
- حمایت و پشتیبانی از اجرای برنامه‌های غیرمتمرکز معاونت و سازمان؛
- نظارت و ارزشیابی اجرای برنامه‌های مصوب و تهیه گزارش‌های لازم؛

تبصره:

- به منظور تحقق وظایف فوق در هر یک از معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته، واحدی متناسب با ماهیت و حجم فعالیت‌ها در سطحی مناسب تشکیل خواهد شد.
- واحدها و نهادها عبارت‌اند از: معاونت‌ها، سازمان‌های وابسته و سازمان‌ها و نهادهای مرتبط و خارج از شهرداری.

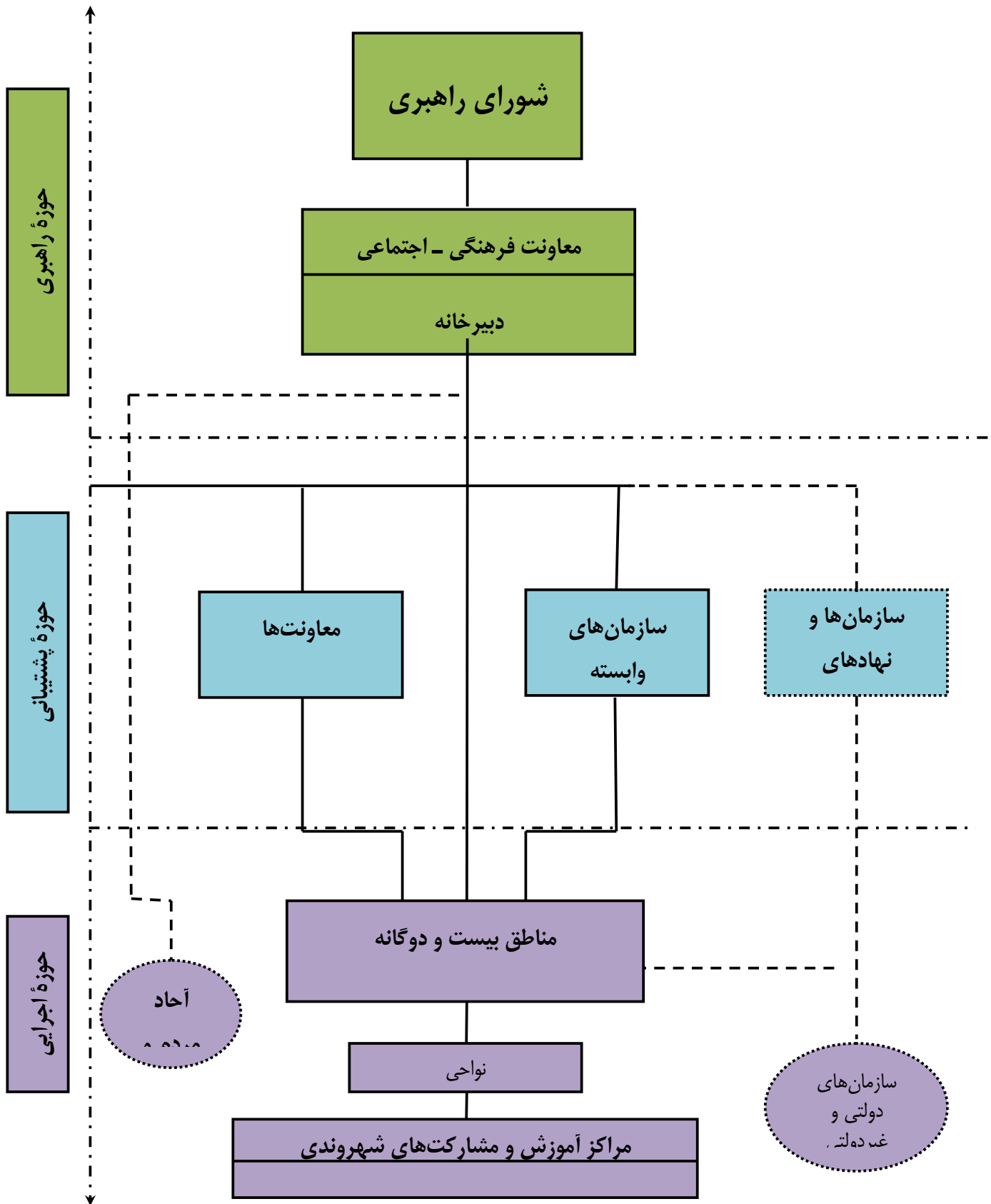
۳. سطح عملیاتی و اجرایی

وظایف سطح عملیاتی و اجرایی عبارت‌اند از:

- مسئولیت برنامه‌ریزی برای حسن اجرای آموزش‌های شهروندی در چارچوب برنامه‌های مصوب به عهده مناطق خواهد بود.
- اجرای آموزش شهروندی در سطح نواحی و محلات با مشارکت بخش خصوصی، نیروهای مردمی و سازمان‌های مردم‌نهاد با محوریت مراکز آموزش و مشارکت‌های شهروندی است.

تبصره:

- با توجه به رویکرد تعاملی سند راهبردی، برنامه‌ریزی‌ها بایستی در سطح معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته با مشارکت فعال مناطق صورت گیرد.

۸: تعاملات محیطی و تقسیم کار شهری

تعاملات نظام آموزش شهروندی با عوامل محیطی در سطوح داخلی و خارجی شامل مؤلفه‌های اثرگذار داخلی و عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و فناورانه در خارج، ضرورت توجه به نقش این عوامل و نهادهای ذینفع از جمله بخش‌های دولتی، غیردولتی و خصوصی در ارائه آموزش‌ها و موارد مرتبط با آنها را نشان می‌دهد.

رمز ماندگاری سازمان‌ها در چگونگی برقراری این تعامل و پاسخ‌های مناسب دادن به محیط است؛ از این رو ضرورت دارد عوامل محیطی را شناسایی کرده و به اقتضات آن پاسخ مناسب داد. محیط سازمان‌ها را می‌توان به دو دسته یا در دو سطح تقسیم کرد؛ محیط داخلی و محیط خارجی. محیط داخلی نظام آموزش شهروندی دربردارنده شورای شهر، حوزه ریاست در شهرداری، معاونت‌ها و سازمان‌های تابعه است و محیط خارجی آن دربردارنده محیط بین‌الملل، محیط عمومی کشور و کلان‌شهر تهران شامل نهادهای فراقوه‌ای، قوای سه‌گانه و تمامی نهادهای عمومی غیردولتی، بخش خصوصی و آحاد مردم و شهروندان است.

منطق تقسیم‌کار

در تعامل با عوامل محیطی با توجه به فلسفه وجودی آموزش شهروندی و چشم‌انداز و اهداف ترسیم‌شده و با در نظر گرفتن وظایف دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌ها و مؤسساتی که به طور مستقیم با انجام آموزش شهروندی ارتباط دارند و نقش و وظایف آنها در اسناد سازمانی آمده است (تکالیف قانونی دارند) یا به طور غیرمستقیم و با ظرفیت‌های عملکردی که در آنها وجود دارد و فعالیت‌های مرتبط با آموزش شهروندی را متأثر می‌سازد، ملاحظات زیر مورد توجه و در دستور کار قرار خواهد گرفت:

- هریک از نهادها وظایفی قانونی در رابطه با امر آموزش شهروندی دارند که عمل به آن موجب تسهیل عملکرد آموزش شهروندی است.
- هریک از نهادها ظرفیت‌هایی دارند که در صورت فعال شدن آنها عملکرد آموزش شهروندی و موفقیت در این عرصه تسهیل می‌گردد.
- نحوه تعامل با نهادها برای ترغیب آنها باید به انجام وظایف و جلب مشارکت و همکاری آنها در سطوح سه‌گانه بینجامد و سازوکارهای آن نیز تعیین شود.

- لازم است بر اساس تقسیم‌بندی هفتگانه عوامل محیطی جهت عضویت در شورای راهبردی از نمایندگان آنها در سطح کلان‌شهر تهران دعوت به عمل آید.
- دعوت از نمایندگان نهادهای مرتبط و پیوند با آنها در سطوح مختلف بایستی بر اساس شاخص بیشترین ارتباط و بیشترین تأثیر در رابطه با آموزش شهروندی باشد.
- برای استفاده از ظرفیت‌های دیگر سازمان‌ها بایستی بر اساس سه سطح پشتیبانی و عملیاتی، سازوکارهای همکاری تدبیر شود که با توجه به ویژگی‌ها و ملاحظات در سطح معاونت‌ها، مناطق و سازمان‌های وابسته و سرانجام نواحی و محلات اقدامات مقتضی صورت پذیرد.

محیط و تعاملات محیطی نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران

محیط نظام آموزشی شهروندی کلان‌شهر تهران در دو سطح داخلی و خارجی شامل معاونت اجتماعی فرهنگی و دیگر معاونت‌ها و سازمان‌های وابسته و حوزه مدیریت به عنوان محیط داخلی و عوامل سیاسی و امنیتی، حقوقی و قضایی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و فناورانه به عنوان محیط خارجی است که با سازمان‌ها و نهادهای مربوط به آنها در نمودار شماره ۵ قابل مشاهده است:

جدول شماره ۱۲ نیز نشان‌دهنده تعاملات محیطی شهرداری با دستگاه‌های اجرایی است که با وظایف و احکامی در رابطه با آموزش شهروندی و موارد مرتبط با آن دارند یا از ظرفیت‌هایی برخوردارند که جلب همکاری آنها می‌تواند به کارایی و اثربخشی بیش‌ازپیش آموزش شهروندی در کلان‌شهر تهران بینجامد که می‌توان با رویکردهای ترغیبی و ترویجی به تعاملات هوشمندانه با آنها روی آورد:

جدول ۱۲. اهم نهادهای مرتبط با آموزش شهروندی و وظایف، تکالیف و ظرفیت‌های آنها

وظایف نهادهای	تکالیف قانونی	ظرفیت‌های عملکردی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	تعمیق و گسترش علوم، معارف، ارزش‌های انسانی و اسلامی و اعتلای جلوه‌های هنر و زیبایی‌شناسی و میراث علمی تمدن ایرانی و اسلامی ^{۴۵}	پیوند با قشر جوان به عنوان مهم‌ترین سرمایه‌های کشور برخورداری از نیروی انسانی تحصیل‌کرده امکانات پژوهشی و آموزشی
وزارت آموزش و پرورش	ایجاد توانمندی‌های عمومی	تمرکز بر اهداف آموزش با ارائه آموزش‌های رسمی پیوند با اولیای دانش‌آموزان
سازمان صدا و سیما	پشتیبانی از هویت ملی (اسلامی و ایرانی) ترویج خانواده محوری در نظام اجتماعی و کرامت زن توسعه و تعمیق باورهای دینی و رفع شبهات توسعه مکارم اخلاقی بهبود روابط فردی و اجتماعی بر مبنای توسعه ملی افزایش آگاهی و بصیرت در سطح جامعه گسترش برنامه‌های معرفتی آگاهی‌بخش	پوشش فراگیر نفوذ مؤثر در میان اقشار مختلف اجتماعی به سبب تنوع شبکه‌ها و برنامه‌ها کارکردهای مختلف از جمله اقناع‌سازی و...
نیروی انتظامی	همکاری با سازمان‌های ذی‌ربط در جهت ایجاد و توسعه زمینه‌های فرهنگی لازم به منظور کاهش جرائم و تخلفات و تسهیل وظایف محوله ^{۴۶}	برخورداری از اطلاعات اجتماعی وسیع
شورای فرهنگ عمومی	فراهم کردن زمینه‌های کاری و هماهنگی دستگاه‌های دولتی در اجرای بخشی از وظایف آنها که راجع به گسترش، ارتقا و تعمیق فرهنگ عمومی است تصویب روش‌های اجرایی تشویق، به منظور شکوفایی فرهنگ عمومی، در ابعاد مختلف آن	برقراری هماهنگی با دستگاه‌های ذی‌ربط تبادل امکانات و منابع و استفاده از ظرفیت‌های یکدیگر
وزارت بهداشت و محیط‌زیست	افزایش مشارکت مردم در توسعه آموزش و پژوهش تأمین بهداشت عمومی و ارتقای سطح آن از طریق اجرای برنامه‌های بهداشتی، خصوصاً در زمینه سلامت محیط، مبارزه با	برخورداری از ظرفیت‌های تخصصی در ارائه آموزش‌های بهداشتی به‌خصوص در بعد سلامت

^{۴۵} قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

^{۴۶} قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

ظرفیت‌های عملکردی	تکالیف قانونی	وظایف نهاده‌ها
تحت پوشش قرار دادن اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر اجتماعی مانند کودکان، معلولان و سالمندان و ...	بیماری‌ها، تغذیه و تنظیم خانواده، سلامت دهان و دندان، آموزش بهداشت عمومی، بهداشت کار، بهداشت مدارس و شاغلین با تأکید بر اولویت مراقبت‌های بهداشتی اولیه، به ویژه بهداشت مادران و کودکان با همکاری و هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط تأمین و ارائه خدمات لازم به معلولین جسمی، ذهنی و اجتماعی و انجام اقدامات حمایتی برای کودکان در سنین قبل از دبستان و سالمندان و خانواده و افراد بی‌سرپرست نیازمند و تشویق و ترغیب افراد خیر و مؤسسات خصوصی جهت ارائه خدمات مذکور	
بر خورندگی از نیروی انسانی متخصص و مستعد همکاری در حوزه محیط‌زیست	تأمین و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز محیط‌زیست کشور با هماهنگی و همکاری وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سایر مراجع ذی‌ربط	سازمان حفظ محیط‌زیست
تسهیل فعالیت‌های بخش خصوصی و مشارکت گسترده آن در امر آموزش شهروندی از طریق صدور مجوزهای لازم	صدور اجازه تأسیس، توسعه یا انحلال مؤسسات آزاد آموزش‌های هنری و فرهنگی و سینمایی و نیز انجمن‌های فرهنگی و هنری و تصویب آیین‌نامه‌های مربوط و نظارت بر اجرای آنها طبق ضوابط و مقررات قانونی مربوطه تحقیق درباره اثرات وسایل ارتباط جمعی و سنجش میراث تأثیر برنامه‌ها و فعالیت‌های گفتاری، تصویری، مطبوعاتی و خبری و متون چاپ‌شده در افکار عمومی با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط. تأسیس و اداره مؤسسات آموزشی لازم به منظور آموزش افراد مجرب در رشته‌های مختلف فرهنگ، هنر، ارشاد و جهانگردی و امور مربوط دیگر برحسب مورد با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط.	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
پیوند با قشر جوان به عنوان مهم‌ترین سرمایه‌های کشور بر خورندگی از بانک‌های اطلاعاتی لازم جهت ارزیابی اثربخشی آموزش‌ها گرایش جوانان به امکانات و منابع و فضاهای مدیریت شده در عرصه ورزش و امور مرتبط با جوانان.	توسعه و تعمیم ورزش و پرورش نیروی بدنی و تقویت روحیه سالم در افراد کشور همگانی کردن ورزش در سطح کشور ساماندهی فعالیت‌های فراغتی نسل جوان متناسب با مقتضیات دوره جوانی در جهت سازندگی کشور و رفع محرومیت فرهنگی و اجتماعی جوانان در مناطق شهری و روستایی. ارائه شیوه‌های مناسب برای استفاده بهینه از استعدادها و توانایی‌های جوانان و بهره‌گیری بیشتر از امکانات و منابع دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط. طراحی و مدیریت برنامه‌های ملی ویژه و فرابخشی و نمونه‌سازی فعالیت‌های مربوط به جوانان با همکاری دستگاه‌های اجرایی مربوط. بررسی عملکرد و میزان اثربخشی فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی مرتبط با امور جوانان و ارسال به مراجع ذی‌ربط.	وزارت ورزش و جوانان

۹: راهکارها

اهداف راهبردی و کلان نظام آموزش شهروندی بایستی به اهداف عملیاتی تبدیل شوند و راهبردهای تحقق اهداف نیز بایستی متناظر با اهداف راهبردی به راهبردهای فرعی یا راهکارها تبدیل شده و مبنای فعالیت‌های آموزش شهروندی از برنامه‌ریزی تا اجرا را پدید بیاورد. این فصل، تبدیل اجمال به تفصیل و عملیاتی کردن اهداف و راهبردهای کلان آموزش شهروندی را مورد توجه قرار داده است.

اهداف، راهبردها و راهکارها

ایجاد هماهنگی در میان اجزا و عناصر سند، به‌خصوص رسالت، چشم‌انداز و اهداف راهبردی و همچنین راهبرد اصلی و رویکردها که سازوکارهای دستیابی به وضعیت مطلوب را جلوه‌گر می‌سازند و همچنین شناخت وضعیت موجود و موقعیت راهبردی نظام آموزش شهروندی مبنای دستیابی به راهکارها (راهبردهای فرعی) و اقدامات برای رفع شکاف بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب است و بهبود وضعیت و مهم‌تر از همه تحقق رسالت، چشم‌انداز و اهداف تعیین شده را به همراه دارد. در جدول شماره ۶ اهداف راهبردی، راهبردهای کلان تحقق هر یک از این اهداف، اهداف عملیاتی همسو با اهداف راهبردی و راهبردهای تحقق بخشیدن به آنها به همراه راهکارها و اقدامات عملی مرتبط با موارد مذکور ارائه شده است؛ البته باید توجه داشت که تمامی عناصر فوق تحت پوشش مبانی، اصول، ارزش‌ها و در چارچوب آنها معنا و مفهوم می‌یابند.

جدول ۱۳. اهداف و راهبردها

اهداف راهبردی	راهبردهای کلان	اهداف عملیاتی	راهکارها (راهبردهای فرعی)
<p>دستیابی به شهر یادگیرنده و دانش‌بنیان</p>	<p>گسترش شبکه‌ها، ساخت آفرینی و ظرفیت‌سازی‌های جدید</p>	<ul style="list-style-type: none"> * بسترسازی برای تحقق شهر سالم، پویا، بهره‌مند از محیط‌زیست شهری مطلوب * تأمین و تخصیص محیط‌های اختصاصی یادگیری متناسب با الزامات آموزش‌های شهروندی اثربخش * سامان‌دهی امور کالبدی و انسانی و اجتماعی شهر برای رشد و تعالی شهروندان و دستیابی به حیات طیبه * ساختن شهری سرسبز، زیبا و شاداب و سرزنده با فضاهای عمومی متنوع و گسترده * ارتقای نقش‌های فراملی، ملی و منطقه‌ای شهر تهران 	<ul style="list-style-type: none"> • توسعه مدیریت مشارکت‌جویانه • ایجاد بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب آموزش شهروندی • طراحی و استقرار نظام نظارت و ارزیابی جامع • شبکه‌سازی و گسترش شبکه‌های موجود در حوزه‌های عملکردی شهرداری با رویکرد آموزشی • ساماندهی منابع مالی آموزش شهروندی با تأکید بر اثربخشی آموزش‌ها • نهادینه‌سازی حفظ محیط‌زیست در تمامی برنامه‌های آموزش شهروندی • آشنا ساختن شهروندان با ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی، اجتماعی، انسانی و مالی اقتصادی شهر و استفاده بهینه از آنها • توسعه ظرفیت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری موردنیاز در آموزش‌های شهروندی • آشنا ساختن شهروندان با ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی، اجتماعی، انسانی و مالی - اقتصادی شهر استفاده بهینه از آنها

راهکارها (راهبردهای فرعی)	اهداف عملیاتی	راهبردهای کلان	اهداف راهبردی
<ul style="list-style-type: none"> • تعامل پویا و معنی‌دار با دانشگاه‌ها و مؤسسات و مراکز آموزشی و پژوهشی • توسعه آموزش‌ها در فضای مجازی • توسعه نظارت همگانی ایجاد شفافیت در برنامه‌های آموزش‌های شهروندی • تبیین حقوق و تکالیف شهروندان (در حوزه وظایف شهرداری) و به‌روزرسانی آنها • تبیین خوب زیستن و شاخص‌های آن برای شهروندان • توسعه اخلاق اجتماعی و هم‌زیستی اخلاقی در میان شهروندان • اعتمادسازی از طریق اشاعه مثبت‌اندیشی، برقراری ارتباطات اثربخش و سازنده میان شهروندان • تبیین خوب زیستن و شاخص‌های آن • الگوسازی و نمایش الگوهای برتر (شهروند نمونه) • توانمندسازی شهروندان برای مدیریت بحران‌های طبیعی و اجتماعی • توسعه و تقویت نهادهای متولی سلامت شهروندان در ابعاد مختلف • تعامل پویا و معنی‌دار با دانشگاه‌ها و مؤسسات و مراکز آموزشی و پژوهشی • توسعه نظارت همگانی در آموزش‌های شهروندی 	<ul style="list-style-type: none"> * ارتقای آگاهی شهروندان از حقوق و تکالیف شهروندی * برخورداری شهروندان از باورهای مولد بهبود کیفیت زندگی و رضایت‌مندی شهروندان * ارتقای سطح دانایی و مهارت شهروندان در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی * ایجاد زمینه‌های لازم برای نهادینه کردن الگوهای متعالی در رفتار و اخلاق شهروندان * مقابله با تهدیدهای نرم (تهاجم فرهنگی) * ایمن‌سازی شهر در مقابل سوانح طبیعی و سایر مخاطرات و آسیب‌ها * بهبود و ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شهروندان 	<p>توانمندسازی و توسعه قابلیت‌ها</p>	<p>برخورداری شهروندان از دانش‌ها و مهارت‌های لازم جهت شناخت حقوق و انجام تکالیف</p>
<ul style="list-style-type: none"> • مشارکت دادن شهروندان در برنامه‌ریزی و اجرای آموزش‌های شهروندی • تولید مبانی نظری و محتوای آموزشی شهروندی با تأکید بر بهره‌گیری از ادبیات فرهنگ اسلامی ایرانی • استفاده از ظرفیت‌های سنتی و مدرن متناسب با ویژگی‌های مخاطبان و اقتضانات محیطی • بهره‌گیری از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی در آموزش‌های شهروندی با توجه به اقتضانات محیطی • ارائه آموزش‌های شهروندی بر پایه شناسایی مزیت‌های راهبردی شهر تهران و حفظ و حراست از آنها • توجه به ضرورت طراحی و مبلغان شهری با رویکرد شهر یادگیرنده و تأکید بر توسعه ارتباطات غیررسمی در محیط‌های عمومی و پرجاذبه 	<ul style="list-style-type: none"> * توسعه مشارکت‌های مردمی و تشکل‌های مردم‌نهاد * ایجاد انگیزه و زمینه‌سازی برای توسعه مشارکت شهروندان * ارتقای سرمایه اجتماعی * جلب مشارکت مردم، نخبگان جامعه و نهادهای اجتماعی (دولتی و غیردولتی) * استفاده از ظرفیت مراکز علمی و پژوهشی در 	<p>ظرفیت‌سازی و به‌کارگیری ظرفیت‌ها</p>	<p>مشارکت فعال در تصمیم‌گیری، عمل آگاهانه و مسئولانه در امور اجتماعی و زندگی شهری برای دستیابی به توسعه پایدار شهری با رویکرد</p>

راهکارها (راهبردهای فرعی)	اهداف عملیاتی	راهبردهای کلان	اهداف راهبردی
<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی مؤلفه‌های هویت اسلامی ایرانی و سریان یافتن آن در تمامی آموزش‌های شهروندی • ایجاد سازوکارهای توسعه تعلق اجتماعی در میان شهروندان و پرهیز از طرح مباحث اختلافی با توجه به تنوعات قومی و... در کلان‌شهر تهران • آشنا ساختن شهروندان با ضرورت حفظ هویت شهروندی با توجه به محدوده‌های تعیین یافته • جامع‌نگری و برخورداری از نگرش راهبردی در ارائه آموزش‌های شهروندی • تعامل مستمر و پویا با شهروندان از طریق به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی • بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و اسناد توسعه‌ای الزام‌آور • هماهنگی ساختاری با سازمان‌های مرتبط با محیط‌زیست برای توجه جدی به محیط‌زیست و دستیابی به توسعه پایدار شهری • بهره‌گیری از حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری برای نهادینه‌سازی، یکپارچگی و گسترش آموزش شهروندی 	<p>تدوین و اجرای برنامه‌ها</p> <ul style="list-style-type: none"> * آشنایی با میراث فرهنگی و سازوکارهای انتقال اثربخش آن * ترویج و توسعه هویت دینی، انقلابی و ملی در میان شهروندان به خصوص جوانان * برخورداری از عملکردهای متناسب با استانداردهای ملی و بین‌المللی (حقیقی و حقوقی) * حفاظت از میراث طبیعی و تاریخی شهر * توسعه فضاهای عمومی و گردشگری 	<p>تولید مبانی نظری و محتواهای آموزشی شایسته و بایسته</p> <p>ایجاد بانک‌های اطلاعاتی مناسب</p>	<p>اخلاقی</p> <p>حفظ و حراست از میراث فرهنگ اسلامی ایرانی و توسعه و انتقال آن با رویکرد تعاملی، پویا و الهام‌بخش در محیط ملی و بین‌المللی</p>
<ul style="list-style-type: none"> • توسعه عرصه عمومی و تقویت گفتمان‌های شهروندی با رویکرد آموزش • ایجاد فرصت‌های یادگیری با استفاده از فضاهای عمومی و اختصاصی • استفاده از شوراهای، مراکز و مؤسسات و نهادهای سیاست‌گذار مستقر در تهران برای تصویب و اجرایی کردن سند آموزش شهروندی • استفاده حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و قانونی (رسمی) و فرهنگی (غیررسمی) • استفاده از ساختار و تشکیلات شبکه‌ای برای سریان دادن تفکر برنامه‌ای در سطوح مختلف • مشتری محوری و توجه به الزامات محیطی در قالب برنامه‌های پیشنهادی • جذب مدیران برنامه‌محور و قانون‌مدار • پرهیز از برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی بدون توجه به زیرساخت‌ها و اقتضات مناطق، نواحی و محلات 	<ul style="list-style-type: none"> * اصالت و هویت بخشی یکپارچه به شهر با رویکرد اسلامی ایرانی * حفظ و ارتقاء وحدت، انسجام، وفاق و حس تعلق به شهر و دیگر شهروندان * شناخت حریم و تثبیت محدوده شهر تهران با اعمال نظام مدیریت شهری یکپارچه در قلمرو آن * ساماندهی سیما و منظر شهری با تأکید بر هویت معماری و شهرسازی اسلامی ایرانی * ایجاد هماهنگی، تعادل و توازن در فعالیتهای مرتبط با آموزش‌های شهروندی 	<p>توسعه مدیریت یکپارچه آموزش‌های شهروندی</p>	<p>تحقق بخشیدن به هویت یکپارچه کلان‌شهر تهران</p>

راهکارها (راهبردهای فرعی)	اهداف عملیاتی	راهبردهای کلان	اهداف راهبردی
<ul style="list-style-type: none"> • اعتمادسازی از طریق توانمندسازی درونی و کسب مزیت‌های رقابتی • برنامه‌ریزی جذب و پرورش مدیران تحول‌گرا • ثبت و ضبط و مستندسازی داده‌ها • ترغیب نهادهای متولی به رعایت الزامات حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار • نیازسنجی آموزشی با استفاده از شهروندان مناطق و نواحی و محلات و جلب مشارکت آنها • استفاده از ظرفیت‌های مراکز آموزشی و پژوهشی برای توانمندسازی نیروی انسانی • الزام‌آور برای مطالبه تکالیف برنامه‌ای • شناسایی الزامات توسعه پایدار و لحاظ کردن آنها در برنامه‌های آموزش شهروندی • استفاده از ساختار و تشکیلات شبکه‌ای برای سریان دادن تفکر برنامه‌ای در سطوح مختلف 			

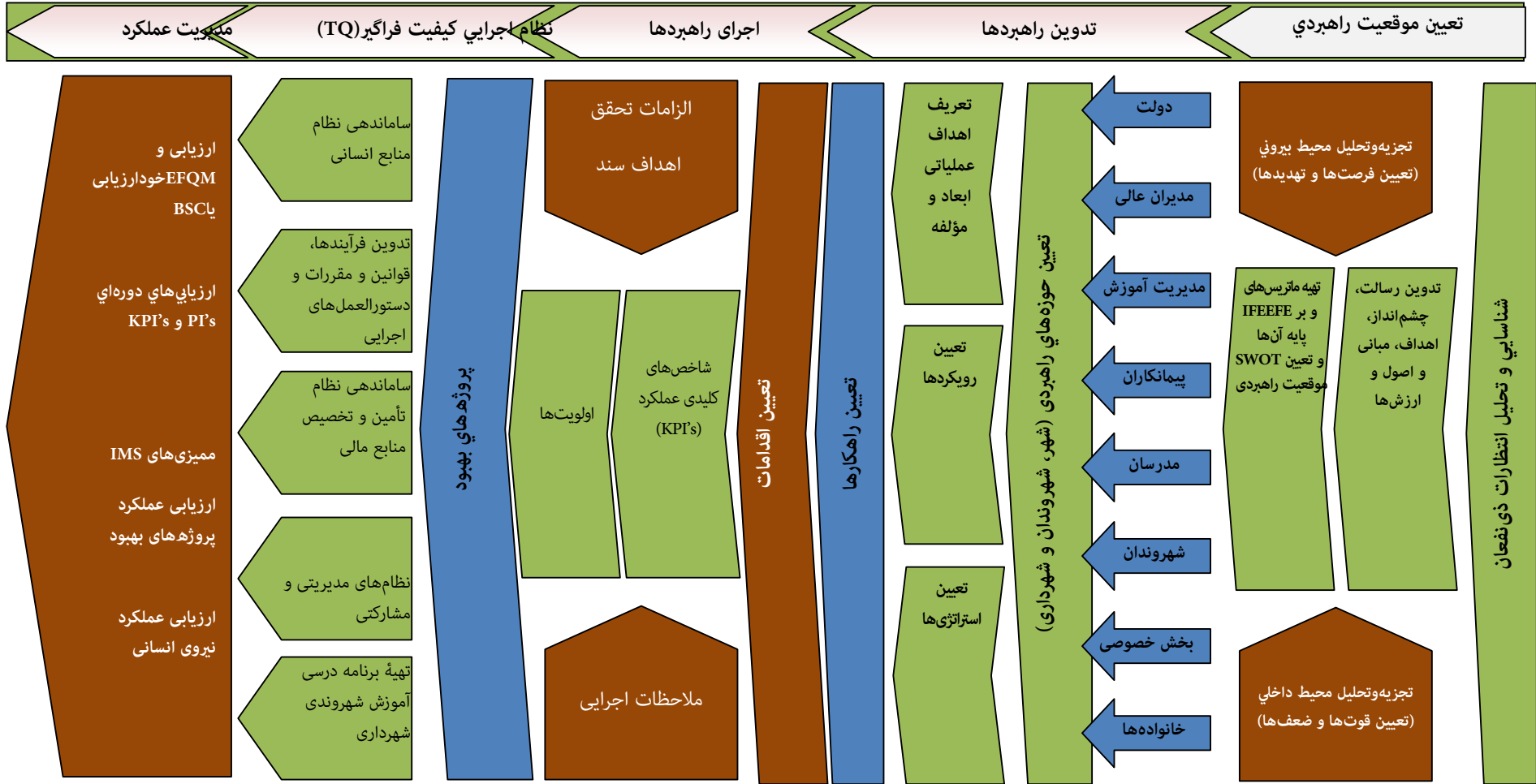
۱۰: نقشه راهبردی
نظام آموزش‌های شهروندی

نگاه جامع داشتن به اسناد راهبردی و بر پایه تفکر فرایندی، فرایندی اندیشیدن و بر پایه آن عمل کردن، مستلزم در نظر گرفتن فرایندها از برنامه‌ریزی تا اجرا و تحقق بخشیدن به اهداف مورد نظر است که این نیز نیازمند ترسیم نقشه راهبردی است. نقشه راهبردی سند راهبردی نظام جامع آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران، نشان‌دهنده این است که مسیر عملیاتی تهیه و تدوین و اجرای سند و استقرار ارکان آن چیست و چگونه و با چه رویکردی به آنها رسیده‌ایم. علاوه بر آن پس از تدوین رسالت، چشم‌انداز و اهداف راهبردی و تعیین راهبردها و تبدیل آنها به برنامه‌های عملیاتی چه الزامات و ملاحظات حقوقی و اجرایی را باید در نظر گرفت، نظام‌های بهبود کیفیت کدام هستند و ارزیابی‌های موردنیاز چگونه و در چه مقاطعی انجام خواهند شد.

نقشه راهبردی سند

نقشه راهبردی سند نظام جامع آموزش شهروندی با رویکرد راهبردی و از مرحله تعیین موقعیت راهبردی، تدوین راهبردها، اجرای راهبردها تا الزامات بهبود کیفیت و مدیریت عملکرد اقدامات اساسی در هر مرحله را با توجه به مؤلفه‌های اساسی آنها نشان می‌دهد و مبین انسجام و یکپارچگی سند و ضرورت‌های پایش آن از طریق به‌کارگیری مدل‌های ارزیابی عملکرد و تعالی سازمان است.

نمودار ۶. نقشه راهبردی سند راهبردی آموزش شهروندی کلان شهر تهران

۱۱: برنامه‌های عملیاتی و اولویت‌های برنامه

برنامه‌های عملیاتی و طرح‌ها و پروژه‌هایی که با توجه به اهداف و راهبردها و راهکارهای مبتنی بر آنها به دست آمده و بایستی در اولویت اجرا و تحقق اهداف سند راهبردی آموزش‌های شهروندی مورد توجه قرار گیرند به عنوان گام‌های اساسی دستیابی به اهداف تدوین سند به شمار می‌آیند.

اجرا و پیاده‌سازی سند راهبردی در دو مرحله به شرح زیر خواهد بود:

مرحله آمادگی

در مرحله نخست برای آمادگی شهرداری تهران و اجرای سند راهبردی اقدامات زیر ضروری به نظر می‌رسد و انتظار می‌رود به عنوان تمهیدات لازم و اولویت‌های اجرای برنامه در دستور کار قرارگیری:

- تدوین اسناد مکمل سند راهبردی شامل:

۱. برنامه درسی آموزش شهروندی
 ۲. برنامه پژوهش و ارزیابی
 ۳. ساماندهی مجدد مدیریت و راهبری آموزش در سطوح صف و ستاد.
- اجرای کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای تبیین سند راهبردی آموزش شهروندی برای معاونان و مدیران و کارشناسان مرتبط با آموزش‌های شهروندی
- برگزاری سمینار برای تبیین سند راهبردی برای مدیران ارشد شهرداری تهران و سازمان‌ها و دستگاه‌های مدیریت شهری.

مرحله ابلاغ و اجرای برنامه‌ها

احکام برنامه‌ای مرتبط با هر معاونت که بایستی در رابطه با آموزش شهروندی ابلاغ و در دستور کار قرار گیرد به تفکیک حوزه‌های عملکردی در شهرداری تهران به شرح زیر است:

حوزه فنی و عمرانی

۱. ایمن کردن فضاهای عمومی و اختصاصی و رصد کردن سالم و امن بودن آنها
۲. ایجاد و راه‌اندازی فضاهای عمومی و اختصاصی همخوان با اقتضات فرهنگی و اجتماعی اسلامی ایرانی
۳. تناسب بخشیدن به فضاهای عمومی با اقتضات طبیعی
۴. به‌کارگیری تجهیزات و امکانات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری استاندارد در شهر.

حوزه خدمات شهری

۱. تدوین منشور اخلاق شهروندی با تأکید بر حقوق و تکالیف شهروندان در حوزه خدمات شهری شامل حفظ محیطزیست، پسماند و بازیافت، زیباسازی منظر شهری، مدیریت و راهبری سامانه‌های عرضه کالا و خدمات، خدمات آرامستان‌ها و... متناسب با نیازها و شرایط شهر و شهروندان
۲. آشنا ساختن شهروندان با ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی، اجتماعی، انسانی و مالی - اقتصادی شهر و استفاده بهینه از آنها
۳. توجه به ضرورت طراحی و مبلمان شهری با رویکرد شهر یادگیرنده و تأکید بر توسعه ارتباطات غیررسمی در محیط‌های عمومی و پرجاذبه
۴. تنوع بخشیدن به مبلمان شهری با توجه به اقتضات طبیعی و فرهنگی
۵. ایجاد نشانه‌ها و نشانه‌سازی در شهر با هدف ارتقای خوانایی شهر برای ساکنان، مسافران و جهانگردان.

۹۰

سند شورای آتش شومنی

حوزه حمل‌ونقل ترافیک

۱. تدوین منشور حقوق شهروندی در استفاده و به‌کارگیری وسایل نقلیه شخصی و عمومی در کلان‌شهر تهران؛
۲. هدف‌گذاری مشترک با دیگر سازمان‌ها، اصناف و... در ساماندهی حمل‌ونقل شهری.

حوزه شهرسازی و معماری

۱. به‌کارگیری خلاقیت و نوآوری در ساخت‌وسازها
۲. تناسب بخشیدن به فضاهای عمومی با اقتضات طبیعی
۳. نوسازی مستمر و عدم یکنواختی در ساخت‌وسازهای شهری
۴. حفاظت از فضاهای طبیعی، کوه‌ها، جنگل‌ها و توسعه و تقویت اکوسیستم
۵. توازن بخشیدن به عناصر سخت‌افزاری و نرم‌افزاری شهر و تناسب رنگ‌ها
۶. به‌کارگیری تجهیزات و امکانات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری استاندارد در شهر
۷. ملزم کردن همگان به رعایت استانداردهای ساخت مسکن و اماکن
۸. ارائه الگوهای گوناگون از منظر معماری در بخش‌های اداری، آموزشی، تجاری، مذهبی و...
۹. یادگیری طراحی و نمادسازی‌های هویت‌بخش در کلان‌شهر تهران
۱۰. هدف‌گذاری‌های مشترک با دیگر سازمان‌ها و نهادهای شهری در طراحی‌ها و نمادسازی‌ها.

حوزه برنامه‌ریزی و توسعه شهری

۱. استفاده از ساختار و تشکیلات شبکه‌ای برای سریان دادن تفکر برنامه‌ای در سطوح مختلف
۲. استفاده از ظرفیت‌های سنتی و مدرن متناسب با ویژگی‌های مخاطبان؛ و اقتضائات محیطی
۳. ارائه الگوی تعامل مستمر و پویا با شهروندان از طریق به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی
۴. بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و اسناد توسعه‌ای الزام‌آور
۵. شناسایی الزامات توسعه پایدار و لحاظ کردن آنها در برنامه‌های آموزش شهروندی.

حوزه امور اجتماعی و فرهنگی

۱. توسعه مدیریت مشارکت‌جویانه
۲. شبکه‌سازی و گسترش شبکه‌های موجود در حوزه‌های عملکردی شهرداری با رویکرد آموزشی
۳. ساماندهی منابع مالی آموزش شهروندی با تأکید بر اثربخشی آموزش‌ها
۴. نهادینه‌سازی حفظ محیط‌زیست در تمامی برنامه‌های آموزش شهروندی
۵. تعامل پویا و معنی‌دار با دانشگاه‌ها، مؤسسات و مراکز آموزشی و پژوهشی
۶. توسعه نظارت همگانی
۷. ایجاد شفافیت در برنامه‌های آموزش‌های شهروندی
۸. تبیین حقوق و تکالیف شهروندان در حوزه وظایف شهرداری و به‌روزرسانی آنها
۹. توسعه اخلاق اجتماعی و همزیستی اخلاقی میان شهروندان
۱۰. تبیین خوب زیستن و شاخص‌های آن برای شهروندان
۱۱. الگوسازی و نمایش الگوهای برتر (شهروند نمونه)
۱۲. توانمندسازی شهروندان برای مدیریت بحران‌های طبیعی و اجتماعی
۱۳. ارتباط و تعامل وسیع و گسترده تعریف‌شده مردم در برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزشیابی در آموزش‌های شهروندی
۱۴. تولید مبانی نظری آموزش شهروندی با تأکید بر بهره‌گیری از ادبیات و فرهنگ اسلامی - ایرانی با محتوای درخور و شایسته
۱۵. ایجاد فرصت‌های یادگیری با استفاده از فضاهای عمومی و اختصاصی
۱۶. ارائه آموزش‌های شهروندی بر پایه شناسایی مزیت‌های راهبردی شهر تهران و حفظ و حراست از آنها

۱۷. بهره‌گیری از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی در آموزش شهروندی با توجه به اقتضانات محیطی
۱۸. شناسایی مؤلفه‌های هویت اسلامی ایرانی و سریان یافتن آن در تمامی آموزش‌های شهروندی
۱۹. ایجاد سازوکارهای توسعه‌تعلق اجتماعی در میان شهروندان و پرهیز از طرح مباحث اختلافی با توجه به تنوعات قومی و ... در کلان‌شهر تهران
۲۰. آشنا ساختن شهروندان با ضرورت حفظ هویت شهروندی با توجه به محدوده‌های تعیین‌یافته
۲۱. جامع‌نگری در بهره‌گیری از حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری برای نهادینه‌سازی، یکپارچگی و گسترش آموزش شهروندی
۲۲. برخورداری از نگرش راهبردی در ارائه آموزش شهروندی
۲۳. توسعه عرصه عمومی و تقویت گفتمان‌های شهروندی با رویکرد آموزشی
۲۴. نیازسنجی آموزشی با استفاده از شهروندان مناطق و نواحی و محلات و جلب مشارکت آنها
۲۵. استفاده از ظرفیت‌های مراکز آموزشی و پژوهشی برای توانمندسازی نیروی انسانی
۲۶. طراحی الگوی جلب مشارکت شهروندان در توسعه آموزش‌های شهروندی با تأکید بر توجه خاص به آموزش جوانان
۲۷. طراحی الگوی همکاری‌های مشترک با دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی در سطوح مناطق، نواحی و محلات
۲۸. طراحی زیرساخت‌ها و فضاها و مجازی ارائه آموزش‌های مجازی
۲۹. شناسایی و معرفی مزیت‌های راهبردی شهر تهران و حفظ و حراست از آنها با رویکرد آموزشی.

حوزه مدیریت

۱. ایجاد بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب آموزش شهروندی
۲. طراحی و استقرار نظام نظارت و ارزیابی جامع نظام آموزش شهروندی
۳. توسعه و تقویت نهادهای متولی سلامت شهروندان در ابعاد مختلف
۴. هماهنگی ساختاری با سازمان‌های مرتبط با محیط‌زیست برای توجه جدی به محیط‌زیست و دستیابی به توسعه پایدار شهری
۵. استفاده از شوراهای، مراکز و مؤسسات و نهادهای سیاست‌گذار مستقر در تهران برای تصویب و اجرایی کردن سند آموزش شهروندی
۶. استفاده حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و قانونی (رسمی) و فرهنگی (غیررسمی)

۷. مشتری محوری و توجه به الزامات محیطی در قالب برنامه‌های پیشنهادی
۸. جذب مدیران برنامه‌محور و قانون مدار
۹. ترغیب نهادهای متولی به رعایت الزامات حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار
۱۰. ثبت و ضبط و مستندسازی داده‌ها
۱۱. برنامه‌ریزی برای جذب و پرورش مدیران تحول‌گرا
۱۲. اعتمادسازی از طریق توانمندسازی درونی و کسب مزیت‌های رقابتی
۱۳. ساماندهی منابع مالی آموزش شهروندی
۱۴. بازنگری ساختار اداره کل و واحدهای آموزشی در سطوح معاونت‌ها و مناطق، نواحی و محلات
۱۵. شناسایی، جذب، نگهداری و ارتقای نیروی انسانی آموزش شهروندی.

بررسی همسویی برنامه‌های عملیاتی

با عنایت به اینکه حدود و ثغور موضوعی آموزش‌های شهروندی از بطن اهداف راهبردی تعیین شده در سند استخراج شده است، در جدول زیر، به نقاط تطبیق راهبردهای سند آموزش شهروندی با ارکان تحول در نگرش مدیریت شهری اشاره می‌شود.

فنی و عمرانی

ردیف	برنامه‌ها	جامعه‌محوری			سلامت،...	
		توانمندسازی	خودانگیزگی	پس‌بج ظرفیت‌ها		
		عدالت	اجتماعی	کابردی		
۱	ایمن کردن فضاهای عمومی و اختصاصی و رصد کردن سالم و امن بودن آنها				✓	
۲	ایجاد و راه‌اندازی فضاهای عمومی و اختصاصی هم‌خوان با اقتضانات فرهنگی و اجتماعی اسلامی ایرانی		✓		✓	
۳	تناسب بخشیدن به فضاهای عمومی با اقتضانات طبیعی				✓	
۴	به‌کارگیری تجهیزات و امکانات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری استاندارد در شهر				✓	

خدمات شهری

ردیف	برنامه‌ها	جامعه محوری			عدالت	سلامت،...	
		توانمندسازی	خودانگیختگی	بسیج ظرفیت‌ها		کابندی	اجتماعی
۱	تدوین منشور اخلاق شهروندی با تأکید بر حقوق و تکالیف شهروندان در حوزه خدمات شهری شامل حفظ محیط‌زیست، پسماند و بازیافت، زیباسازی منظر شهری، مدیریت و راهبری سامانه‌های عرضه کالا و خدمات، خدمات آرامستان‌ها و... متناسب با نیازها و شرایط شهر و شهروندان				✓	✓	✓
۲	آشنا ساختن شهروندان با ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی، اجتماعی، انسانی و مالی - اقتصادی شهر و استفاده بهینه از آنها	✓	✓				
۳	توجه به ضرورت طراحی و مبلمان شهری با رویکرد شهر یادگیرنده و تأکید بر توسعه ارتباطات غیررسمی در محیط‌های عمومی و پرجاذبه	✓			✓	✓	
۴	تنوع بخشیدن به مبلمان شهری با توجه به اقتضانات طبیعی و فرهنگی				✓		
۵	ایجاد نشانه‌ها و نشانه‌سازی در شهر با هدف ارتقای خوانایی شهر برای ساکنان، مسافران و جهانگردان				✓	✓	

حمل‌ونقل و ترافیک

۹۴

سند ملی آمایش شهری

ردیف	برنامه‌ها	جامعه محوری			عدالت	سلامت،...	
		توانمندسازی	خودانگیختگی	بسیج ظرفیت‌ها		کابندی	اجتماعی
۱	تدوین منشور حقوق شهروندی در استفاده و به‌کارگیری وسایل نقلیه شخصی و عمومی در کلان‌شهر تهران				✓	✓	✓
۲	هدف‌گذاری مشترک با دیگر سازمان‌ها، اصناف و... در ساماندهی حمل‌ونقل شهری				✓		

شهرسازی و معماری

ردیف	برنامه‌ها	جامعه محوری			عدالت	سلامت،...	
		توانمندسازی	خودانگیختگی	بسیج ظرفیت‌ها		کابندی	اجتماعی
۱	به‌کارگیری خلاقیت و نوآوری در ساخت‌وسازها						✓
۲	تناسب بخشیدن به فضاهای عمومی با اقتضانات طبیعی					✓	✓
۳	نوسازی مستمر و عدم یکنواختی در ساخت‌وسازهای شهری					✓	✓

✓	✓					حفاظت از فضاهاى طبیعى، کوهها، جنگلها و توسعه و تقویت اکوسیستم	۴
✓						توازن بخشیدن به عناصر سخت‌افزارى و نرم‌افزارى شهر و تناسب رنگ‌ها	۵
✓						به‌کارگیری تجهیزات و امکانات نرم‌افزارى و سخت‌افزارى استاندارد در شهر	۶
✓	✓					ملزم کردن همگان به رعایت استانداردهاى ساخت مسکن و اماکن	۷
✓	✓					ارائه الگوهاى گوناگون از منظر معماری در بخش‌هاى ادارى، آموزشى، تجارى، مذهبی و...	۸
✓	✓					یادگیری طراحی و نمادسازى‌هاى هویت‌بخش در کلان‌شهر تهران	۹
✓						هدف‌گذاری‌هاى مشترک با دیگر سازمان‌ها و نهادهاى شهری در طراحی‌ها و نمادسازى‌ها	۱۰

برنامه‌ریزی و توسعه شهری

ردیف	برنامه‌ها	جامعه‌محورى			عدالت	سلامت،...	
		توانمندسازى	خودانگیزى	بسیج ظرفیت‌ها		کالبدى	اجتماعى
۱	استفاده از ساختار و تشکیلات شبکه‌ای برای سریان دادن تفکر برنامه‌ای در سطوح مختلف	✓					سندرسى آتش‌شومى
۲	استفاده از ظرفیت‌های سنتی و مدرن متناسب با ویژگی‌های مخاطبان؛ و اقتضائات محیطی					✓	✓
۳	ارائه الگوی تعامل مستمر و پویا با شهروندان از طریق به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی	✓	✓				
۴	بهرهمندی حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و اسناد توسعه‌ای الزام‌آور					✓	
۵	شناسایی الزامات توسعه پایدار و لحاظ کردن آنها در برنامه‌های آموزش شهروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓

امور اجتماعى و فرهنگى

ردیف	برنامه‌ها	جامعه‌محورى			عدالت	سلامت،...	
		توانمندسازى	خودانگیزى	بسیج ظرفیت‌ها		کالبدى	اجتماعى
۱	توسعه مدیریت مشارکت‌جویانه	✓	✓	✓			
۲	شبکه‌سازی و گسترش شبکه‌های موجود در حوزه‌های عملکردی شهرداری با رویکرد آموزشی	✓		✓			
۳	ساماندهی منابع مالی آموزش شهروندی با تأکید بر اثربخشی آموزش‌ها	✓					
۴	نهادینه‌سازی حفظ محیط‌زیست در تمامی برنامه‌های آموزش شهروندی	✓	✓	✓			
۵	تعامل پویا و معنی‌دار با دانشگاه‌ها، مؤسسات و مراکز آموزشى و پژوهشى	✓		✓			
۶	توسعه نظارت همگانی	✓	✓	✓			

۷		✓		✓		ایجاد شفافیت در برنامه‌های آموزش‌های شهروندی
۸			✓	✓		تیین حقوق و تکالیف شهروندان در حوزه وظایف شهرداری و به‌روزرسانی آنها
۹			✓	✓	✓	توسعه اخلاق اجتماعی و همزیستی اخلاقی میان شهروندان
۱۰				✓	✓	تیین خوب زیستن و شاخص‌های آن برای شهروندان
۱۱				✓	✓	الگوسازی و نمایش الگوهای برتر (شهروند نمونه)
۱۲				✓	✓	توانمندسازی شهروندان برای مدیریت بحران‌های طبیعی و اجتماعی
۱۳				✓	✓	ارتباط و تعامل وسیع و گسترده تعریف‌شده مردم در برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزیابی در آموزش‌های شهروندی
۱۴	✓	✓				تولید مبانی نظری آموزش شهروندی با تأکید بر بهره‌گیری از ادبیات و فرهنگ اسلامی - ایرانی با محتوای درخور و شایسته
۱۵	✓					ایجاد فرصت‌های یادگیری با استفاده از فضاهای عمومی و اختصاصی
۱۶	✓					ارائه آموزش‌های شهروندی بر پایه شناسایی مزیت‌های راهبردی شهر تهران و حفظ و حراست از آنها
۱۷	✓					بهره‌گیری از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی در آموزش شهروندی با توجه به اقتضات محیطی
۱۸	✓		✓			شناسایی مؤلفه‌های هویت اسلامی ایرانی و سرپان یافتن آن در تمامی آموزش‌های شهروندی
۱۹				✓		ایجاد سازوکارهای توسعه تعلق اجتماعی در میان شهروندان و پرهیز از طرح مباحث اختلافی با توجه به تنوعات قومی و ... در کلان‌شهر تهران
۲۰				✓		آشنا ساختن شهروندان با ضرورت حفظ هویت شهروندی با توجه به محدوده‌های تعیین یافته
۲۱	✓					جامع‌نگری در بهره‌گیری از حمایت‌های مدیریت عالی شهرداری برای نهاده‌سازی، یکپارچگی و گسترش آموزش شهروندی
۲۲	✓	✓	✓	✓	✓	برخوردار از نگرش راهبردی در ارائه آموزش شهروندی
۲۳				✓	✓	توسعه عرصه عمومی و تقویت گفتمان‌های شهروندی با رویکرد آموزشی
۲۴				✓	✓	نیازسنجی آموزشی با استفاده از شهروندان مناطق و نواحی و محلات و جلب مشارکت آنها
۲۵	✓			✓		استفاده از ظرفیت‌های مراکز آموزشی و پژوهشی برای توانمندسازی نیروی انسانی
۲۶				✓	✓	طراحی الگوی جلب مشارکت شهروندان در توسعه آموزش‌های شهروندی با تأکید بر توجه خاص به آموزش جوانان
۲۷	✓	✓	✓	✓	✓	طراحی الگوی همکاری‌های مشترک با دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی در سطوح مناطق، نواحی و محلات
۲۸	✓					طراحی زیرساخت‌ها و فضاهای مجازی ارائه آموزش‌های مجازی
۲۹	✓					شناسایی و معرفی مزیت‌های راهبردی شهر تهران و حفظ و حراست از آنها با رویکرد آموزشی

ندوی آمل شوی

مدیریت

ردیف	برنامه‌ها	جامعه محوری			عدالت	سلامت، ...	
		ظرفیت‌ها	بسیج و	خودانگیختگی		توانمندسازی	کالبدی
۱	ایجاد بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب آموزش شهروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۲	طراحی و استقرار نظام نظارت و ارزیابی جامع نظام آموزش شهروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۳	توسعه و تقویت نهادهای متولی سلامت شهروندان در ابعاد مختلف				✓	✓	✓
۴	هماهنگی ساختاری با سازمان‌های مرتبط با محیط‌زیست برای توجه جدی به محیط‌زیست و دستیابی به توسعه پایدار شهری				✓		✓
۵	استفاده از شوراهای، مراکز و مؤسسات و نهادهای سیاست‌گذار مستقر در تهران برای تصویب و اجرایی کردن سند آموزش شهروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۶	استفاده حداکثری از ظرفیت‌های حقوقی و قانونی (رسمی) و فرهنگی (غیررسمی)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۷	مشتری محوری و توجه به الزامات محیطی در قالب برنامه‌های پیشنهادی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۸	جذب مدیران برنامه‌محور و قانون‌مدار	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۹	ترغیب نهادهای متولی به رعایت الزامات حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار				✓	✓	✓
۱۰	ثبت و ضبط و مستندسازی داده‌ها				✓	✓	✓
۱۱	برنامه‌ریزی برای جذب و پرورش مدیران تحول‌گرا				✓	✓	✓
۱۲	اعتمادسازی از طریق توانمندسازی درونی و کسب مزیت‌های رقابتی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۱۳	ساماندهی منابع مالی آموزش شهروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۱۴	بازنگری ساختار اداره کل و واحدهای آموزشی در سطوح معاونت‌ها و مناطق، نواحی و محلات	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۱۵	شناسایی، جذب، نگهداری و ارتقای نیروی انسانی آموزش شهروندی				✓	✓	✓

۹۷
سند ملی آموزش شهروندی

برنامه اجرایی راهکارهای عملیاتی

در جدول ذیل ابعادی از برنامه اجرایی راهکارهای عملیاتی آمده است. در این جدول متصدی، مدت زمان مورد نظر و چگونگی اجرای هر یک از برنامه‌های عملیاتی به تفکیک حوزه‌های عملکرد آمده است.

جدول ۱۴. برنامه اجرایی راهکارهای عملیاتی

حوزه‌های عملکردی	برنامه‌ها ^۱	متصدی	مدت زمان مورد نظر			چگونگی انجام	
			سالانه	بیش از یک سال	کمتر از یک سال	کاملاً در مرکز	مشترک با دیگران
فنی و عمرانی	۱	معاونت فنی و عمرانی	✓				✓
	۲	معاونت فنی و عمرانی	✓				✓
	۳	معاونت فنی و عمرانی	✓				✓
	۴	معاونت فنی و عمرانی	✓				✓
خدمات شهری	۱	معاونت خدمات شهری و محیط‌زیست			✓	✓	
	۲	معاونت خدمات شهری و محیط‌زیست	✓				✓
	۳	معاونت خدمات شهری و محیط‌زیست	✓				✓
	۴	معاونت خدمات شهری و محیط‌زیست	✓				✓
	۵	معاونت خدمات شهری و محیط‌زیست		✓			✓
حمل و نقل و ترافیک	۱	معاونت حمل و نقل و ترافیک			✓	✓	
	۲	معاونت حمل و نقل و ترافیک			✓		✓
شهرسازی و معماری	۱	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۲	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۳	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۴	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۵	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۶	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۷	معاونت شهرسازی و معماری	✓				✓
	۸	معاونت شهرسازی و معماری		✓			✓
	۹	معاونت شهرسازی و معماری		✓			✓
	۱۰	معاونت شهرسازی و معماری			✓		✓
برنامه‌ریزی و توسعه شهری	۱	برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا			✓	✓	
	۲	برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا	✓				✓
	۳	برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا	✓				✓

^۱ به علت محدودیت فضای نمایش جدول، تنها به بیان شماره برنامه اکتفا شده است. متن هر برنامه در همین بخش آمده است.

	✓	✓			برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا	۴	امور اجتماعی و فرهنگی
	✓			✓	برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا	۵	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۳	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۴	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۵	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۶	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۷	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۸	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۹	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۰	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۱	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۲	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۳	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۴	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۵	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۶	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۷	
	✓		✓		معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۸	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۱۹	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۰	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۱	
	✓			✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۲	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۳	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۴	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۵	
✓			✓		معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۶	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۷	
✓			✓		معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۸	
✓				✓	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	۲۹	
	✓			✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱	
	✓	✓			اداره کل آموزش‌های شهروندی	۲	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۳	
	✓	✓			اداره کل آموزش‌های شهروندی	۴	
	✓	✓			اداره کل آموزش‌های شهروندی	۵	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۶	

✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۷	
	✓			✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۸	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۹	
	✓			✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۰	
	✓			✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۱	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۲	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۳	
	✓		✓		اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۴	
✓				✓	اداره کل آموزش‌های شهروندی	۱۵	

رسانه‌ها و ابزارهای آموزش شهروندی

برخی رسانه‌ها و ابزارهایی که جهت آموزش شهروندی در کشورهای مختلف استفاده می‌شود و در این سند نیز پیشنهاد می‌شود، عبارت‌اند از:

- استخراج کتابچه‌های اتوبوسی و مترویی با محتوای آموزش شهروندی
- انتشار کتاب‌های کودکان و انتشار در مهدهای کودک و مدارس ابتدایی
- تولید خبر
- انتشار پوسترهای اینفوگرافی و نصب در اتوبوس و مترو
- مسابقه تلویزیونی
- برنامه رادیویی
- برنامه تلویزیونی
- ساخت پویانمایی
- تبلیغات تلویزیونی
- تهیه موسیقی، شعر، آهنگ و ...
- طراحی شخصیت آموزش شهروندی (مانند بابا برقی)
- تبلیغات محیطی
- جشنواره عکس و کاریکاتور
- بازی‌های کامپیوتری
- ارتباط با علما و روحانیون جهت آموزش‌های شهروندی
- به کارگیری مطالعات بازاریابی اجتماعی در جهت آموزش شهروندی

١٢: الزامات حقوقى و ملاحظات اجرايى

برای تحقق سند راهبردی نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران و اهداف مبتنی بر آن الزامات و ملاحظات در ابعاد حقوقی، اجرایی و مدیریتی و اجتماعی وجود دارد که بایستی آنها را مورد توجه قرار داد.

الزامات و ملاحظات

الزامات و ملاحظات تحقق سند راهبردی نظام آموزش شهروندی کلان‌شهر تهران به شرح زیر است:

- تصویب سند آموزش شهروندی در مراجع ذی‌ربط و ابلاغ تکالیف مرتبط با آن
- توجیه عاملان تغییر و مجریان از طریق تبیین سند راهبردی آموزش شهروندی شامل مدیران ارشد شهرداری و کارشناسان مرتبط
- استقرار شورای عالی راهبری آموزش شهروندی و دبیرخانه آن برای عملیاتی کردن سند
- تنظیم برنامه‌های لازم برای اشاعه و مشروعیت بخشی سند راهبردی در سطح دستگاه‌های ملی و اجرایی شهر تهران
- بازنگری در ساختار اجرایی فعلی آموزش شهروندی و متناسب‌سازی آن با اهداف و انتظارات سند در معاونت‌ها و مناطق شهرداری
- بازنگری در نظام مالی و بودجه‌ریزی آموزش شهروندی متناسب با برنامه‌ها و رویکردهای سند
- تربیت نیروی انسانی متناسب با برنامه‌های سند در سطوح سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و اجرای آموزش‌های شهروندی
- پایش اجرای سند و ارائه گزارش عملکرد در مقاطع مختلف زمانی به شورای راهبری با هدف حفظ پویایی و کارآمدی سند
- تهیه و تدوین برنامه‌های سالانه آموزش شهروندی در شهرداری تهران با توجه به احکام تعیین‌شده در این سند و ارائه آن به شورای راهبری برای تأیید و تصویب.